

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Ilona Jaakkola

”Sellainen koko kansan kirjasto sitten”

Yleisen kirjastolaitoksen julkisuuskuva aikakauslehti Imagessa

Opinnäytetyö

Kevät 2024

Tradenomi (AMK), Kirjasto- ja tietopalveluala

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Tutkinto-ohjelma: Tradenomi (AMK), Kirjasto- ja tietopalveluala

Tekijä: Ilona Jaakkola

Työn nimi alaotsikoineen: ”Sellainen koko kansan kirjasto sitten”: Yleisen kirjastolaitoksen julkisuuskuva aikakauslehti Imagessa

Ohjaaja: Sari Mäkinen-Laitila

Vuosi: 2024

Sivumäärä: 56

Liitteiden lukumäärä: 1

Opinnäytetyön tavoitteena oli tarkastella suomalaisen kirjastolaitoksen medianäkyvyyttä ja tämän perusteella muodostuvaa julkisuuskuvaa aikakauslehti Imagessa vuosina 2014–2024. Tarkoituksena oli myös yhdistää Image-lehden artikkeleissa esiintyviä kirjastoon liittyviä mainintoja yleisempään yhteiskunnallisella tasolla käytävään keskusteluun kirjastolaitoksen asemasta ja nykytilanteesta. Tällä tavalla opinnäytetyö tuo esille suomalaisen kirjastolaitoksen kohtaamia haasteita mutta myös uusia mahdollisuuksia tämän päivän Suomessa.

Tavoitteena ei ollut muodostaa yleispätevää käsitystä kirjastolaitoksen imagosta Suomessa tai esittää tapoja muokata kirjastolaitoksen mainetta tavoitteellisesti johonkin tiettyyn suuntaan. Sen sijaan työssä tehdyn analyysin avulla haluttiin hahmottaa paremmin sitä, mitä ja millä tavalla suomalaisista kirjastoista puhutaan tietyissä asiayhteyksissä.

Opinnäytetyö on luonteeltaan laadullista tutkimusta, ja tutkimusmenetelmänä siinä on käytetty pääasiassa sisällönanalyysia. Työssä hyödynnettiin melko paljon myös diskurssianalyttiseen tutkimusperinteeseen liittyvää käsitteistöä, ja analyysin voi katsoa osittain perustuneen diskurssianalyysin periaatteille. Image-lehdestä löydetyt viittaukset kirjastolaitokseen teemoiteltiin ja kategorisoitiin niiden käsittelyn johdonmukaistamiseksi ja näin mainintoja myös saatiin järjestelmällisemmin linkitettyä yhteiskunnallisiin diskursseihin. Tutkimusaineiston kategorisointi ja analysointi oli väistämättä jossain määrin subjektiivista, eikä työssä näin ollen oletettu päästävän yleistettäviin päätelmiin Imagen välittämästä kirjaston julkisuuskuvasta. Imagen toimittajien ei myöskään ajateltu pyrkivän tarkoituksellisesti kuvaamaan kirjastolaitosta tietyssä valossa tai tietyllä tavalla. Kiinnostus kohdistui ennen kaikkea asiayhteyksiin, joissa kirjastolaitos tuotiin esille tavalla tai toisella.

Tutkimusaineistosta muodostettiin neljä pääkategoriaa, joihin liittyen kirjastolaitosta tulkittiin käsiteltävän Imagen teksteissä: kirjaston symboliset merkitykset, kirjastot fyysisinä tiloina, kirjastojen tarjoamat aineistot ja kirjaston asema suomalaisessa yhteiskunnassa. Kirjasto liitettiin Imagessa muun muassa politiikan, hyvinvointivaltion, kulttuurin ja julkisten tilojen diskursseihin ja sen saattoi todeta olevan kiinteästi ja monipuolisesti yhteydessä suomalaiseen nyky-yhteiskuntaan.

¹ Asiasanat: yleinen kirjasto, aikakauslehdet, julkisuuskuva, medianäkyvyys, sisällönanalyysi

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Degree programme: Bachelor of Business Administration, Library and Information Services

Author: Ilona Jaakkola

Title of thesis: "That kind of library for everyone, then": The public image of the public library in Image-magazine

Supervisor: Sari Mäkinen-Laitila

Year: 2024

Number of pages: 56

Number of appendices: 1

The purpose of the thesis was to examine the public image of the Finnish public library formed on the basis of its media visibility in the Image-magazine between October 2014 and May 2024. The aim was also to connect the library related mentions in the magazine to a more general public discussion on the current situation and status of the Finnish library at a societal level. In this way, the thesis sheds light on the challenges faced by the libraries in today's Finland as well as the new opportunities it might take on in the future. The goal of the thesis was not to form a general overview of the library's institutional image in Finland nor to present ways of shaping the Finnish public library's reputation in a specific direction. Instead, with the help of the analysis done in this paper, the aim was to get a better understanding of how the Finnish libraries are talked about in certain contexts.

The analysis is based on qualitative research methods, more precisely qualitative content analysis. Quite many scientific concepts, as well as research methods, related to discourse analysis were also used in the thesis. References to the library institution found in the Image-magazine were thematized and categorized for a more consistent analysis. This way the mentions could also be more systematically linked to bigger societal discourses. The categorization and analysis of the research material was inevitably somewhat subjective, and therefore the aim was not to reach generalizable conclusions about the public image of Finnish libraries conveyed by the magazine. It was also not supposed that the editors and writers of the Image-magazine were deliberately trying to portray the library institution in a certain light or in a certain way. The interest lay above all in the contexts in which the library institution came up on the pages of the magazine.

Based on the analysis of the research material four main categories of library mentions were formed. These categories were the symbolic meanings given to libraries, libraries as physical spaces, the materials offered by libraries and the position of the public library institution in Finnish society. The public library was found to be connected, among other things, to societal discourses about culture, the welfare state, public spaces and political values. The Finnish public library was seen to be firmly rooted in contemporary Finnish society and its public discussion.

¹ Keywords: public library, magazines, public image, media visibility, content analysis

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä	2
Thesis abstract	3
SISÄLTÖ	4
1 JOHDANTO	6
2 TUTKIMUSKOHDE	8
2.1 Kirjaston medianäkyvyys	8
2.2 Mielikuvat, julkisuuskuvat, imago vai maine?	9
2.2.1 Yleisen kirjaston organisaationaalinen identiteetti Suomessa	10
2.2.2 Yleisen kirjaston imago ja julkisuuskuva Suomessa	11
2.3 Media todellisuuden muokkaajana	12
3 TUTKIMUSMENETELMÄT	15
3.1 Sisällönanalyysi	15
3.2 Diskurssianalyysi	16
4 AIKAKAUSLEHTI TUTKIMUSAINEISTONA	18
4.1 Aikakauslehden määritelmä	18
4.2 Aikakauslehdet Suomessa	18
4.3 Image: elävän kulttuurin aikakauslehti	19
5 LÄHTÖKOHTIA JA -OLETUKSIA	21
5.1 Tutkimusaineiston valinta	21
5.2 Opinnäytetyön rajaukset	22
5.3 Tutkimuksen lähtökohtia	23
6 AINEISTOSTA LÖYDETYT TEEMAT	25
6.1 Kirjaston symboliikka	25
6.1.1 Tapaamispaikka	26
6.1.2 Turvapaikka ja itsensä löytämisen edesauttaja	28
6.1.3 Sivistyksen kehto	30
6.1.4 Nörttien kotikenttä	33
6.1.5 Oodeja Oodille?	35

6.2 Kirjastot fyysisinä tiloina	39
6.2.1 Kirjastot ”kolmansina paikkoina”	40
6.2.2 Kirjastot tapahtumapaikkoina	42
6.2.3 Kirjastorakennukset	44
6.3 Aineistot	45
6.4 Erinomainen suomalainen kirjastolaitos	47
7 POHDINTA.....	51
LÄHTEET	53
LIITTEET	1

1 JOHDANTO

Ammattiliitto Jyryn vuonna 2023 toteuttaman kirjastoalan kyselyn mukaan jopa 73 prosenttia kyselyyn vastanneista kirjastossa työskentelevistä oli sitä mieltä, että yhteiskunnassa vallitseva mielikuva kirjastoalasta ei vastaa todellisuutta (Ammattiliitto Jyry, 2023, s. 23). Etenkin päättäjiltä koettiin usein puuttuvan ymmärrystä kirjastotyöntekijöiden ammatinkuvasta, eikä kansalaisten yleisestikään nähty tuntevan tarpeeksi hyvin kirjastojen monipuolisia palveluita (mts. 24). Vallalla ajateltiin edelleen olevan vanhanaikainen – nykypäivän valossa väärä – mielikuva kirjastoista ja kirjastotyöstä. Koska maine ja mielikuvatekijät ohjaavat ratkaisevalla tavalla ihmisten tekemiä valintoja ja päätöksiä (Karvonen, 1999, s. 18), ei niistä voi kirjastolaitoksen piirissäkään olla välittämättä. Suomalaisten yleisten kirjastojen kävijämäärät ja päättäjien niiden toiminnalle antamat resurssit voivat olla jossain määrin suoraan johdannollisia Suomessa asuvien ihmisten kirjastoihin liittämiin mielleyhtymiin.

Jotta suomalaisen kirjastolaitoksen harjoittama tavoitteellinen imagotyö saataisiin tuottamaan tulosta, on tiedonhankkiminen yhteiskunnan eri väestöryhmien tavoista ajatella kirjastoa kriittisen tärkeää. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on lähestyä suomalaisten ajatusmaailmaa tutkimalla kirjastoon liitettäviä puhetapoja, niin kutsuttuja diskursseja, aikakauslehti *Imagen* kontekstissa. *Image* on keskimäärin 10 kertaa vuodessa ilmestyvä ”terävä aikakauslehti niille, jotka haluavat elää, asua ja kasvattaa lapsiaan kaupungissa” ja jonka kohderyhmäksi määritellään ”28–50 vuotiaat työssäkäyvät ja kulutuskykyiset kaupunkilaiset tai sellaiseksi itsensä tuntevat” (Aikakausmedia, 2024). Mielipiteitä ja ajatuksia ei siis kartoiteta esimerkiksi kyselytutkimuksen tai haastattelujen avulla, vaan opinnäytetyön tutkimuskysymys kohdistuu ennen kaikkea siihen, mitä ja millä tavoin kirjastoista puhutaan mediateksteissä. Huomio kiinnittyykin siis yleisen kirjastolaitoksen julkisuuskuvaan Suomessa.

Käsillä olevassa opinnäytetyössä usein vastaan tuleva diskurssin käsite on valitettavan tavasti yksiselitteisiä määrittelyjä pakeneva termi, jota käytetään nykyään yhä enemmän myös arkikielessä. Diskursseista puhuttaessa viitataan tieteellisissä teksteissä yleensä ranskalaiseen filosofi ja aatehistorioitsija Michel Foucaultiin, joka määritteli diskurssit muun muassa seuraavalla tavalla: “[they] are practices that systematically form the objects of which we speak” (Bergström & Ekström, 2018, s. 253). Foucault’laisen perinteen mukaan kieltä ja kielenkäyttöä ei mielletä neutraaleiksi kommunikoinnin välineiksi eikä kielen ajatella

kykenevän kuvastamaan todellisuutta suoraan (mts. 255). Ennemmin kielen nähdään konstruoivan yhteisesti ymmärtämämme maailman luomalla mielikuvia, ymmärtämisen tapoja sekä raameja sille, kuinka voimme keskustella kokemuksistamme ja käsitteistää ympäröivää todellisuutta (Svensson, 2019, takakansi). Tutkimusaiheena tässä opinnäytetyössä ovat siis mediatekstien pohjalta rakentuvat käsitykset suomalaisesta kirjastolaitoksesta ja jossain määrin myös kirjastoihin liittyvät mielikuvat ylipäänsä. Tutkimusmetodina työssä on käytetty pääasiallisesti sisällönanalyysia, mutta myös diskurssianalyysin tavat lähestyä aineistoja ovat opinnäytetyön kannalta oleellisia.

Mediatekstien tutkiminen kirjastolaitoksen valtakunnallista imagoa selvitettäessä tukeutuu Juha Herkmanin (2009, s. 45) ajatukseen mediasta todellisuuden tuottajana, joka nostaa julkiseen tietoisuuteen itse määrittelemänsä aiheet, näkökulmat ja käsittelytavat. Näin medioilla, kuten myös *Imagen* kaltaisella aikakauslehdellä, on valtaa ja mahdollisuuksia vaikuttaa siihen, millainen imago kirjastolla on Suomessa. Työn lähtökohtana olevan hypoteesin mukaan kirjaston julkisuuskuvalla on olennainen merkitys kirjastoon yksilötasolla liitettävien mielikuvien kannalta, eli julkisuuskuva vaikuttaa myös päättäjien ja käyttäjien kirjastoon kohdistuvaan suhtautumiseen. Kuten Kantola ym. (1998, s. 8) teoksessa *Media-analyysi: tekstistä tulkintaan* kuvaavat, mediatekstit eivät pelkästään puhu asioista ja ilmiöistä, vaan ne myös luovat suhteita ihmisten ja instituutioiden välille. Maija Töyryn (2009, s. 131) esimerkin mukaisesti aikakauslehteä tarkastellaan tässä työssä yhteiskunnan muovaajana ja sen heijastajana, kulttuurin solmukohtana, puheenaiheiden esille nostajana, vallankäyttäjänä, asioiden ajajana, historiallisena dokumenttina, yhteisön luojana, keskustelun ylläpitäjänä – mutta myös viihteenä.

2 TUTKIMUSKOHDE

2.1 Kirjaston medianäkyvyys

Lähtökohtaisesti tässä opinnäytetyössä on tarkoitus tutkia yleisen kirjaston medianäkyvyyttä *Image*-lehdessä aikavälillä lokakuu 2014 – toukokuu 2024. Aikarajaus on tehty A-lehtien tilaajilleen tarjoaman näköislehtiarkiston ulottuvuuden perusteella. Medianäkyvyyttä tarkastelemalla pyritään hahmottamaan vastausta kysymykseen 'Mitä kirjastosta puhutaan?', minkä puolestaan toivotaan avaavan mahdollisuuksia ehkä myös sen selvittämiseksi, mitä mieltä kirjastolaitoksesta ollaan laajemmin Suomessa. Yleisellä kirjastolaitoksella viitataan opinnäytetyössä kuntien järjestämään kaikille väestöryhmille tarkoitettuun kirjastolaitokseen, jollainen löytyy laissa määrätysti jokaisesta suomalaisesta kunnasta (Laki yleisistä kirjastoista 1492/2016). Yksittäisinä poikkeuksina tutkimusaineistoon on otettu mukaan myös esimerkiksi viittaukset Eduskunnan kirjastoon, Sodankylän kansalaisopiston kirjastoon ja Kallion lukion kirjastoon.

Jaakko Kilpeläisen (2020, s. 15) määritelmän mukaan medianäkyvydeksi lasketaan jo pelkästään yhteisön, tässä tapauksessa kirjaston, nimen maininta jonkin tiedotusvälineen julkaisussa. Medianäkyvyyden ajatellaan olevan käsillä olevassa tutkimuksessa eräänlainen pintataso, josta lähdetään liikkeelle: minkälainen kuva kirjastolaitoksesta syntyy, kun yksittäiset maininnat ja lyhyet viittaukset aikakauslehden sivuilla kootaan yhteen? Tutkimusaineisto koostuu lukuisten eri kirjoittajien lukuisten eri tekstien palasista ja muodostaa kokonaisuuden, joka ei rakennu pelkästään muutaman toimittajan asenteiden pohjalta.

Nyky-yhteiskunnassamme mediat ovat kaikkialla ja vaikuttavat kaikkeen, joten oman medianäkyvyyden voi olettaa kiinnostavan joka ikistä organisaatiota sen koosta ja asemasta riippumatta. Kilpeläinen (2020, s. 16) erottaa niin kutsutun ansaitun medianäkyvyyden ote-tusta medianäkyvyydestä eli esimerkiksi mainonnasta, mutta huomauttaa joskus ansaitun medianäkyvyyden vaativan aktiivista viestintää mediahuomiota hakevan organisaation taholta. Juuri eriäviin medianäkyvyyden tapoihin liittyen halutaan tutkimus tässä kohdistaa nimenomaan kaupallisesta aikakauslehdessä koottuun aineistoon. *Image* sivuilla ei tule vastaan mainoksia kirjastoissa järjestettävistä kulttuuritapahtumista tai uutisia paikalliskirjaston uusista toimitiloista.

2.2 Mielikuvat, julkisuuskuvat, imago vai maine?

Tutkimus asemoituu kulttuuri-, media- ja yhteiskuntatieteiden risteyskohtiin ja vähintäänkin sivuaa lukuisia käsitteitä, joiden erittelylle voisi helposti omistaa ison siivun opinnäytetyön sivumäärästä. Tällaisia käsitteitä ovat esimerkiksi mielikuva, julkisuuskuva, imago ja maine, joita käytetään erityisesti arkikielessä synonyymeina, samaan merkityskokonaisuuteen viittaavina termeinä. Myös tieteellisessä tutkimuksessa näiden termien merkityksistä ja käytöstä on ollut vaikea päästä yhteisymmärrykseen (ks. esim. Brown ym. 2006; Lievens, 2017; Cian & Cervai, 2014). Käsillä olevan opinnäytetyön kontekstissa käsitteiden tarkkaraajaisuutta ei ole priorisoitu erityisen korkealle, ja ne esitelläänkin tässä vain lyhyesti.

Opinnäytetyön aiheen kannalta keskeisiä käsitteitä ovat

- maine, jolla viitataan sidosryhmien tai muiden osapuolien arvioon organisaatiosta (Juholin, 2013, s. 470)
- mielikuva, jolla viitataan myönteiseen, neutraaliin tai kielteiseen, oikeaan tai väärään tietoon tai luuloon (mts. 471)
- imago, joka määritellään vastaanotetuksi kuvaksi organisaatiosta, vastaanottajan tulkinnaksi organisaatiosta (mts. 467) tai yleisön mieliin luoduksi käsitykseksi tai vaikutelmaksi organisaatiosta (Karvonen, 1999, s. 39)
- julkisuuskuva, jolla viitataan mielikuvaan, joka syntyy organisaatiosta vastaanottajalle mediaesitysten välityksellä (Rask, 2011, s. 21).

Maine mielletään tyypillisesti eräänlaiseksi kattokäsitteeksi, jonka alle organisaation julkisuuskuvaan liittyvä muu käsitteistö ryhmittyy usein keskenänsä limittyen ja lomittuen. Mielikuva taas on tässä käytettävistä termeistä kenties sumearajaisin ja melkein mihin tahansa elämän osa-alueeseen liitettävissä oleva käsite. Imago ja julkisuuskuva puolestaan nähdään yleensä erilaisista mielikuvista muodostuviksi kokonaisuuksiksi. Tämän opinnäytetyön kontekstiin soveltuu kenties parhaiten Erkki Karvosen tapa ymmärtää mielikuva:

Usein mielikuvien ajatellaan olevan ulkoisen todellisuuden kuvajaisia pääsääntöisesti. Näin ymmärretyt mielikuvat itsessään eivät olisi todellisuutta, vaan ai-noastaan sen kuvia tai malleja. Samalla nämä mallit ovat kuitenkin ymmärryksen rakenteita, joiden ”läpi” ihmiset havainnoivat maailmaa. Mallit ohjaavat myös ihmisten käyttäytymistä. Niinpä mielikuvalliset mallit eivät ole vain olemassa olevan todellisuuden kartoituksia, vaan myös rakennepiirroksia ja suunnitelmia tulevan todellisuuden tuottamiseksi. Näin mielikuvat ovat omalla

tavallaan realiteetti, joka vaikuttaa vahvasti siihen, millaiseksi todellisuutemme tulee jokaisessa valinnassamme tuotetuksi. (Karvonen, 1999, s. 3–4.)

Mielikuvien, julkisuuskuvien, imagon ja maineen kaltaisista käsitteistä on tullut viimeistään sosiaalisen median yleistymisen myötä osa tavallisten ihmisten arkea, ei pelkästään markkinointiviestinnällistä jargonia tai akateemista sanastoa. Organisaatioille, yrityksille ja kaikenlaisille brändeille ”mielikuvamarkkinat” ovat yhtä lailla tärkeitä kilpakeinot kuin tosielämän toimintaympäristötkin. Niin henkilökohtaiset kuin kollektiivisetkin mielikuvat vaikuttavat ihmisten tapoihin, valintoihin ja käyttäytymiseen, ja kerran syntyneiden mielikuvien muuttaminen saattaa olla vaikeaa (Karvonen, 2005, s. 34). Organisaation brändiin tai identiteettiin liittyvien mielikuvien tunteminen onkin äärimmäisen tärkeää ja voi parhaimmillaan tapauksessa auttaa niin markkinoinnissa, viestinnässä, kehitystyössä kuin rekrytoinnissakin.

Kirjaston kaltainen organisaatio voi totta kai itse pyrkiä aktiivisesti vaikuttamaan omaan imagoonsa, mutta menestyminen tässä ei ole aina taattua – varsinkin jos on epäselvää, minkälainen imago kirjastolla on ennestään. Suomessa kirjastolaitos on valtakunnallinen instituutio, jonka tunnettuus on suuruusluokaltaan valtaisa, ja valtaisia voivat olla myös siihen liittyvät mielikuvaerot. Tästä syystä kirjastolaitoksen julkisuuskuvaa onkin järkevää tutkia laajalajaisesti erilaisia tutkimusmetodeja hyödyntäen ja erilaisia väestöryhmiä tarkastellen. Kokonaiskuvaa ei tarvitse yrittää muodostaa yhdellä tutkimuksella, jonka tavoitteena olisi sisällyttää otokseensa kaikki Suomessa asuvat ihmiset.

2.2.1 Yleisen kirjaston organisationaalinen identiteetti Suomessa

Organisationaalisisella identiteetillä viitataan tässä kirjastolaitoksen ”sisäpiiriläisten”, eli tyypillisesti työntekijöiden, käsityksiin kirjastosta, heidän vastaukseensa kysymykseen ”keitä olemme organisaationa?” (Brown ym., 2006, s. 103). Yleisellä kirjastolaitoksella on sen verran paljon työntekijöitä jakaantuneina Suomen jokaiseen kolkkaan, ettei täysin yhtenäistä organisationaalista identiteettiä voi tietenkään olettaa olevan olemassakaan, mutta jonkinlaisia yleistyksiä lienee silti mahdollista tehdä. Tässä auttavat myös esimerkiksi Yleisten kirjaston neuvoston (YKN) kaltaisten tahojen julkilausumat.

Yleisten kirjastojen neuvoston (2015, s. 2) julkaisemassa *Yleisten kirjastojen suunta 2016–2020* -asiakirjassa yleiset kirjastot määritellään kulttuurin, sivistyksen, tiedon ja osaamisen

puolustajiksi. Kirjastojen nähdään myös olevan ”olennainen osa suomalaista osaamista, kieltä, kirjallisuutta, tasavertaisuutta ja lukutaitoa”. Kirjastotoiminnan keskeisimmiksi arvoiksi YKN (s. 9) listaa tasavertaisuuden, vastuullisuuden, yhteisöllisyyden, rohkeuden ja sananvapauden.

Virallisissa yhteyksissä nimetyt arvot ja määritelmät eivät tietenkään välttämättä näy yhdenvertaisesti yksittäisten kirjastojen toiminnassa tai välity kirjastojen saamassa medianäkyvyydessä. Organisaation sisäistä identiteetin määrittelyä on kuitenkin tärkeää tehdä ja yhteisistä arvoista keskustella. Näiden selkeytyminen auttaa kirjastolaitoksen toimijoita muun muassa toiminnan suunnittelussa ja kaikenlaisessa ulospäin viestimisessä. Kirjastolaitoksen sisäpiirin organisationaalisen identiteetin ja julkilausuttujen arvojen vertaaminen kirjastolaitoksen julkisuuskuvaan lisää myös medianäkyvyyden tutkimisen mielekkyyttä.

2.2.2 Yleisen kirjaston imago ja julkisuuskuva Suomessa

Kirjastolehden päätoimittaja Ritva Hokka-Ahti (2006, s. 4) kuvasi vuonna 2006 kirjaston imagoa värittömäksi kuin lattianpesuvesi. Provosoivaan tyyliin kirjoitetussa pääkirjoituksessa Hokka-Ahti nostaa esille kirjaston perinteiseen julkisuuskuvaan liittyviä vaikuttimia, kuten usein naisvaltaisille aloille tyypillisen vaikenemisen, vaatimattomuuden ja oman työn vähätelyn eetoksen. ”Myönteinen ja nostalginen henki toki leijuu itse laitoksen kulmilla, mutta ei juurikaan konkretisoidu teoiksi”: yleisesti myönteisistä käsityksistä huolimatta päättäjien, kuntalaisten ja tietenkin myös median edustajien on saattanut olla helppo ohittaa kirjastolaitoksen merkityksellisyys suomalaisessa yhteiskunnassa. Kirjastolaitoksen tuttuus, turvallisuus ja itsestäänselvyys suomalaisten mielissä tarkoittaa usein myös sitä, ettei sen tärkeyttä, roolia ja ainutlaatuisuutta osata arvostaa.

Päivi Litmanen-Peitsala (2015) pyysi Kirjastolehden kirjoittamassaan artikkelissa *Mikä on kirjaston imago* markkinointialan ammattilaisia nostamaan esille kirjastolaitoksen imagon keskeisiä rakennuspalikoita. Kysyttäessä kirjaston ydinajatusta yritysvalmentaja Olli Keskinen siteeraa 14-vuotiasta poikaansa: ”Sieltä saa ilmaiseksi kirjoja.” Kirjasto tarjoaa tietysti varsinkin nykypäivänä paljon muutakin, mutta ilmaiset kirjat ovat jo kirjastoinstituution nimeä myöten mielikuvien ytimessä. Tätä kuvaa laajentaakseen kirjastot pyrkivätkin nykyään aktiivisesti markkinoimaan muitakin aineistojaan ja palvelujaan, mutta tässä piilevät artikkelia varten haastatellun asiakkuusjohtaja Tiina Toivolan mukaan omat riskinsä – mitä runsaampi

tarjonta, sitä vaikeampi se on hahmottaa. Tunnettuutensa ja pitkän historiansa ansiosta kirjastolaitoksen tasapainoilu vanhojen hyväksi havaittujen toimintatapojen ja uudistumistarpeiden ristipaineessa osoittautuu usein haastavammaksi kuin monien muiden organisaatioiden tapauksessa. Tähän vaikuttaa osaltaan se, että aika lailla jokaisella suomalaisella on omakohtaisia kokemuksia kirjastosta ja monilla on kirjastoon hyvinkin merkityksellinen ja läheiseksi koettu suhde.

Keskinen ja Toivola (Litmanen-Peitsala, 2015) viittaavat molemmat myös kirjaston fyysisten tilojen merkitykseen kirjaston imagon kannalta. Kirjastot ovat kaikille avoimia ja epäkaupallisia tiloja, joissa saa viettää vapaasti aikaa ilman että mitään tyrkytetään tai paikallaoloa juurikaan kyseenalaistetaan. Kaupunkikeskustojen ja usein ostoskeskustenkin tyhjenemisen myötä kirjastoista on tullut entistäkin merkittävimpiä julkisia tiloja, joista etätöiden yleistyminen on tehnyt yhä useammille myös vaihtoehtoisia työskentelytiloja. Tilojenkäytön kasvavat mahdollisuudet mutta myös kasvavat tarpeet lisäävät nekin polemiikkia yleisten kirjastojen tiimoilta eri käyttäjäryhmien yhdistäessä kirjastotilan käyttöön erilaisia odotuksia.

Kirjaston julkisuuskuvan parempi hahmottaminen auttaa myös kirjastoinstituution funktion ymmärtämisessä nykyisissä yhteiskunnallisissa olosuhteissa, minkä Ilkka Mäkinen (2009, s. 869) määrittelee oleelliseksi kirjaston tulevaisuuden kannalta. Julkisuuskuvan tunteminen auttaa viestimisessä niin päättäjien kuin kansalaistenkin suuntaan: tiedetään esimerkiksi, minkälaisia väärinkäsityksiä kirjaston tarjoamiin palveluihin liittyen saattaa olla liikkeellä, minkälaiset kirjastojen toimintaan liittyvät merkitykset ja arvot eivät ole saaneet riittävässä määrin huomiota osakseen ja jäävätkö jotkin puolet kirjastotoiminnan potentiaalista ja mahdollisuuksista huomiotta julkisessa keskustelussa. Julkisuuskuvasta selvillä pysyminen mahdollistaa myös korjausliikkeiden tekemisen toimintaa ja palveluita kehitettäessä, vaikka vaarana on tällöin toki myös tuuliviiriksi alistuminen kaikkien tahojen hyväksyntää tavoiteltaessa.

2.3 Media todellisuuden muokkaajana

Mediasisällöt eivät ole tutkimuskohteina kiinnostavia pelkästään siksi, että ne kuvastavat monimuotoisilla tavoilla ihmisten yhdessä jakamaa maailmaa, vaan myös siksi, että mediasisällöt omalta osaltaan muokkaavat tätä yhteistä maailmaamme ja sitä, miten sen näemme ja koemme. Tämä sosiaalisen konstruktionismin perinteeseen liittyvä ajatus todellisuuden

vastavuoroisuudesta (Karvonen, 2005, s. 21) herätti erityistä kiinnostusta myös käsillä olevan työn tutkimusongelmaa pohdittaessa. Mediasisällöistä tehdyt tulkinnat kertovat siitä, mitä ja millä tavoin kirjastolaitoksesta puhutaan, mutta toisaalta nämä mediasisällöt myös vaikuttavat siihen, minkälainen kuva kirjastolaitoksesta syntyy lukijoille.

Sosiaalisen konstruktionismin näkökulmasta katsottuna kieli ei ole silta todellisuuteen, vaan ennemminkin kieli on osa todellisuutta; todellisuus ei ole hahmotettavissa ilman kieltä, ja näin ollen tätä linkittymistä ei ole mahdollista purkaa (Jokinen ym., 2000, s. 9). Kielen avulla teemme asioita, ajatuksia ja tunteitamme ymmärrettäviksi niin itsellemme kuin toisillekin (Väliveronen, 1998, s. 18). Näin ollen kaikki tieto on sidoksissa sekä kieleen että kulttuuriin. Sosiologi ja kulttuurintutkija Stuart Hall määritteli kulttuurissa olevan kyse 'jaetuista merkityksistä', mikä on lähellä myös toisen merkittävän sosiologin, Emile Durkheimin, ajatusta 'kollektiivisista representaatioista'. Durkheim teoretisoi ihmisten ilmaisevan yhteenkuuluvuuttaan, yhteisiä arvojaan ja normejaan sosiaalisessa kanssakäymisessä ja niiden ympärille rakennetuissa instituutioissa. Tässä opinnäytetyössä yhtä lailla tietyn aikakauslehden lukeminen kuin kirjastonkäyttökin mielletään yhteisten arvojen ja yhteenkuuluvuuden ilmaisutavoiksi: tällainen käyttäytyminen kiinnittää yksilön omalla tavallaan yhteisönsä ja viime kädessä koko yhteiskuntaan. Esa Väliverosen (1998, s. 18) mukaan kulttuurin, merkitysten ja viestinnän tutkiminen onkin samalla myös yhteiskunnan tutkimista.

Perinteinen printtimedia on menettänyt paljon elintilastaan sosiaalisen median ja internetin ilmaisten sisältöjen myötä, mutta sillä on silti yhä merkittävä asema yhteiskunnallisen keskustelun alullepanemisessa, herättelyssä, ohjailussa ja kurinpidossa. Median "portinvartijat" vaikuttavat nykypäivänäkin siihen, mistä keskustellaan, milloin ja kenen äänellä. Mediatutkimuksen klassikkoteoksessaan *Public Opinion* (1922) Walter Lippmann maalaili uutismedian olevan ihmisten ikkuna maailmaan, johon heillä ei ole itsellään suoraa pääsyä (McCombsin, 2014, s. 21–24 mukaan). Julkinen mielipide, *public opinion*, muodostuukin Lippmannin teorian mukaan tässä median luomassa kuvitteellisessa "pseudomaailmassa".

Aikakauslehtien valitseminen tutkimusaineistoksi osoittaa luottamusta siihen, että printtimedialla on edelleen sananvaltaa ja validiteettia suomalaisessa nyky-yhteiskunnassa. Jaakko Kilpeläisen (2020, s. 20–21) mukaan suomalaiset luottivat ainakin vielä 2010-luvun lopulla huomattavasti vahvemmin perinteiseen journalismiin kuin blogeihin, verkkomedioihin, sosiaaliseen mediaan tai hakukoneiden tarjoamiin tietolähteisiin. Tämän luottamuksen voidaan katsoa liittyvän myös perinteisen median auktoriteettiin suomalaisen mielissä: tekstin

sisältö saa omanlaistaan painoarvoa siitä, että se on painettuna fyysisessä tuotteessa lukijan edessä analogisessa maailmassa. Aikakauslehti on myös oma suljettu kokonaisuutensa, josta on helpommin hahmotettavissa tavoiteltu puheensävy, omanlaisensa arvomaailma ja tietynlainen tapa rakentaa todellisuutta (Kivistö, 2016, s. 172).

3 TUTKIMUSMENETELMÄT

3.1 Sisällönanalyysi

Sisällönanalyysi soveltuu tutkimusmetodina tutkimuskohteeksi valittujen sisältöjen kategorisointiin silloin, kun tavoitteena on enemminkin laaja kuin syvä ymmärrys aineiston sisältämistä merkityksistä (Boréus & Kohl, 2018, s. 49). Sitä on perinteisesti käytetty myös laajojen laadullisten aineistojen sisältöjen tilastointiin, tosin suomalaisessa tutkimusperinteessä tämä suuntaus erotetaan ainakin Jouni Tuomen ja Anneli Sarajärven (2018, luku 4.4.1) mukaan tilastolliseksi sisällön erittelyksi. Tässä opinnäytetyössä tutkimuksen kohteena on se, mitä Image-lehdestä poimitut kirjastoaiheiset tekstit esittävät, miten ne kuvaavat maailmaa ja millaisia asenteita ne välittävät.

Opinnäytetyö on siis laadulliseen tutkimusperinteeseen kuuluva, ja siinä pyritään kuvaamaan, ymmärtämään, tiivistämään ja teemoittamaan kirjastolaitoksen medianäkyvyyden muotoja aikakauslehti Imagessa. Työn tarkoituksena ei ole päätyä tilastollisiin yleistyksiin, ja vaikka aineiston osittainen tai kokonaisvaltainen tilastointi onkin esimerkiksi Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan tyypillistä sisällönanalyysia hyödyntäville tutkimuksille, ei kirjasto-sanan esiintyvyyden kvantifiointi olen työn tavoitteiden kannalta keskeisessä roolissa.

Työssä tehtävä analyysi on lähtökohtaisesti niin sanotusti aineistolähtöistä, eli aineistosta lähdetään etsimään kirjastolaitokseen liitettyjä kategorioita ja teemoja mahdollisimman avoimin mielin. Työssä kiinnostuksen kohteina ovat ennen kaikkea asiayhteydet ja laajemmat kontekstit, jotka tulevat vastaan aineistoa luettaessa. Heikkisen (2020, s. 14) esimerkkiä seuraten tutkimuksessa edetään merkitsemällä ensin ylös kirjastoon liittyvät maininnat luokittelematta niitä vielä tässä vaiheessa mitenkään. Teemojen järjestelmällinen kartoitus tapahtuu vasta aineiston läpikäynnin jälkeen, jolloin mukaan tulevat väistämättä myös opinnäytetyön tekijän subjektiiviset näkemykset, tulkinnat ja katsantokannat. Tekstien tulkinnaissa ja teemoittelussa pyritään läpinäkyvyyteen olemalla mahdollisimman avoimia toimintatapojen suhteen samalla kun tiedostetaan, ettei tutkijan ole mahdollista aina pystyä itse havainnoimaan tekemiään valintoja.

Kerätyn aineiston teemoittelun yhteydessä opinnäytetyön tekijä pyrkii myös liittämään tekemiään havaintoja laajempiin yhteiskunnallisiin ja kansainvälisiin puheenaiheisiin. Kirjastolaitos ei ole olemassa tyhjiössä, vaan sen tulee pyrkiä olemaan, jos ei tiiviisti mukana, niin ainakin ajan tasalla yhteiskunnallisen tason keskustelussa. Poliittisen tilanteen muutoksilla saattaa hyvin olla vaikutuksia esimerkiksi kirjastotoiminnan taloudellisiin resursseihin, joten kirjastojen on tärkeää ennakoida, varautua ja tarvittaessa sopeutua vaihtuviin olosuhteisiin. Kirjaston nykytilanteen ja tulevaisuuden arvioinnin voi katsoa kuuluvan jokaisen kirjastoalalla toimivan vastuisiin, ja opinnäytetyössä tehtävän pohdinnan voi toivoa lisäävän sen keskustelevuutta muiden kirjastoalaan liittyvien diskurssien kanssa.

3.2 Diskurssianalyysi

Diskurssianalyysi tutkimusmetodina ja diskurssi käsitteenä ovat molemmat siinä määrin moniselitteisiä, että opinnäytetyön suhdetta niihin on ollut koko prosessin aikana vaikeaa määritellä. Mikäli diskurssianalyysi käsitetään enemmän tutkittavien aineistojen lingvistisiin ominaisuuksiin keskittyväksi metodiksi, ei käsillä olevan opinnäytetyön voi ajatella sitä juuri hyödyntävän. Image-lehdestä löydetty kirjastoaiheiset tekstinpätkät ovat enimmäkseen hyvin lyhyitä ja ohikiitäviä, joten niissä käytettyjen kielellisten keinojen analyysi ei olisi erityisen mielekäästä. Jos taas diskurssit ja diskurssianalyysi ymmärretään enemmänkin yhteiskuntatutkimuksellisen perinteen mukaisesti, diskurssianalyttisen tutkimusotteen voi ajatella olevan melko vahvastikin läsnä käsillä olevassa työssä.

Johannessen ym. (2020, s. 212) hahmottavat diskurssianalyysin olevan enemmänkin kattokäsite erilaisille kielellisistä seikoista kiinnostuneille analyysimetoille, mikä osaltaan selittää menetelmän määrittelytapojen moninaisuutta. Diskurssianalyysissä on heidän (mts. 91) mukaansa kyse lausumien, ilmaisujen ja tekstien analysoinnista, minkä tarkoituksena on selvittää, kuinka esimerkiksi ihmisiä tai instituutioita näissä kategorisoidaan ja määritellään. Tämän kielen avulla tehdyn määrittelyn nähdään vaikuttavan myös näiden objektien mahdollisuuksiin toimia yhteiskunnassa, ja näin ollen erinäisten diskurssien ajatellaankin liittyvän erilaisiin yhteiskunnallisiin valtasuhteisiin ja käsitettävän todellisuuden muotoutumiseen.

Yhteiskuntatieteellinen diskurssianalyysi ei kuitenkaan ole Johannessenin ym. (2020, s. 212) rajauksen pohjalta ymmärrettävissä pelkästään kielianalyysiksi. He asettavat metodin keskeisimmäksi tutkimuskohteeksi kielen ja todellisuuden välisen suhteen, sen, miten kielen avulla kokemuksemme saavat niin yhteisesti kuin yksilöllisesti ymmärretyt merkityksensä. Erilaisilla yhteiskunnan osa-alueilla, kuten politiikalla, juridiikalla ja lääketieteellä, on omat yhteiskunnalliset diskurssinsa, joissa toistuvat käsitteet, puhutavat ja keskustelunaiheet toisintavat ja muokkaavat ymmärrystämme niistä. Diskurssianalyysin avulla on mahdollista tuoda tietoisuuteemme näitä todellisuuden muovaamisen tapoja – tämän opinnäytetyön kontekstissa kirjastolaitokseen liitettyjen merkitysten ilmenemistä.

4 AIKAKAUSLEHTI TUTKIMUSAINEISTONA

4.1 Aikakauslehden määritelmä

Virallisissa tilastoissa aikakauslehdiksi määritellään lehdet, jotka ilmestyvät vähintään neljä kertaa vuodessa, joiden sisällöt eivät pääasiallisesti muodostu esimerkiksi ilmoituksista ja mainoksista, jotka sisältävät numeroa kohti useita artikkeleita tai muuta toimituksellista aineistoa sekä ovat kaikkien tilattavissa tai muuten laajalti saatavissa (Kivistö, 2016, s. 67).

Tapio Kivistö (2016, s. 66) määrittelee väitöskirjassaan, että aikakauslehden päätehtävänä ei tyypillisesti ole uutisoida maailman tapahtumia tai päivittäisiä yhteiskunnallisen tason puheenaiheita, vaan ennemminkin taustoittaa ja tehdä tapahtumia ja ilmiöitä ymmärrettäviksi. Monessa tapauksessa tietty aikakauslehti yhdistää samantyyllisiä ja samanmielisiä ihmisiä, mikä tekee myös yleisön suuremmasta puhuttelusta ja sisältöjen kohdistamisesta helpompaa. Nämä tekijät tekevät aikakauslehden numeroista opinnäytetyön tarkoitusta varten mielekkäitä tutkimuskohteita: niiden aiheet ovat tarkkaan harkittuja, niiden ajatellaan kiinnostavan juuri tietynlaisia ihmisiä ja niiden lukeminen edustaa usein juuri tietynlaista habitusta ja elämäntapaa. Näin ollen työssä uskalletaan tehdä jonkinasteisia yleistyksiä siitä, minkälaisiin yhteiskuntaryhmiin kirjastolaitoksen mediajulkisuus aineistossa kohdentuu.

Maija Töyry (2009, s. 129) jakaa Kivistön näkemyksen aikakauslehdistä yhteisöjen luojina ja jopa identiteetin rakennuspalikoina. Aikakauslehden sivuilta välittyvät mielikuvat ja konnotaatiot voivat hyvinkin vaikuttaa erityisesti vakiolukijoiden näkemyksiin maailmasta, ja toisaalta hyvin yleisönsä tuntevat kirjoittajat saattavat myös valita sanansa juuri tietynlaista maailmankuvaa silmällä pitäen. Aikakauslehtitutkimuksen alalla kattavan elämäntyön tehnyt mediatutkija David Abrahamson jopa näkee nimenomaan aikakauslehdistön – sanomalehdistä, televisiosta ja internetistä poiketen – ”erityisen vahvana kulttuurin rakentajana ja sosiaalisten muutosten katalysaattorina” (mts. 130).

4.2 Aikakauslehdet Suomessa

Media Audit Finlandin vuonna 2023 toteuttaman Kansallisen mediatutkimuksen (KMT) mukaan reilu kolme miljoonaa suomalaisista lukee vähintään kerran kuukaudessa

aikakauslehtiä painetussa tai digitaalisessa muodossa (Merikoski, 2023). Sanomalehdistä poiketen aikakauslehtiä luetaan edelleen mieluummin painotuotteena kuin digitaalisesti. Kansalliskirjaston ylläpitämän tilaston mukaan Suomessa vuonna 2022 julkaistujen aikakauslehtinimekkeiden yhteenlaskettu määrä oli 2454 kappaletta (Aikakausmedia, 2023).

Jopa aikoinaan aikakauslehtien luvatuksi maaksi kutsutussa Suomessakin aikakauslehtien julkaisumäärät ja lukijaluvut ovat olleet radikaalissa laskussa 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen huippuvuosista lähtien (Kilpeläinen, 2020, s. 32). Ullamaija Kivikuru (2017, s. 124) näkee kuitenkin erilaisilla erikoislehdillä sekä harraste- ja asiakaslehdillä menevän edelleen hyvin, mitä kuvastaa myös vuoden 2022 KMT:n raportti, jonka mukaan 81 prosenttia suomalaisista saa tietoa harrastuksistaan ja mielenkiinnon kohteistaan alan erikoislehdestä (Aikakausmedia, 2022). Aikakauslehtiä myös arvostetaan yhä Suomessa: 81 prosenttia Kansallisen mediatutkimuksen vastaajista pitää suomalaisia aikakauslehtiä laadukkaina, ja 54 prosenttia vastaajista ilmoittaa lukevansa itselleen tärkeät aikakauslehdet kannesta kanteen.

Maija Töyryn (2009, s. 134) mukaan vielä vuonna 2007 Suomessa luettiin aikakauslehtiä henkilöä kohden peräti eniten maailmassa. Levikkien laskusuunnasta ja lukemiseen ylipäänsä käytetyn ajan vähenemisestä huolimatta Suomea voi yhä pitää maana, jossa mediaan luotetaan ja sitä arvostetaan (Kilpeläinen, 2020, s. 21). Näin ollen aikakauslehdistölläkin on edelleen vaikutusvaltaa siihen, miten ihmiset ajattelevat, mistä he kiinnostuvat, millaisia tuotteita ja palveluita he suosivat ja jopa siihen, miten he äänestävät.

4.3 Image: elävän kulttuurin aikakauslehti

Aikakauslehti *Image*, nykyiseltä alaotsikoltaan “elävän kulttuurin aikakauslehti”, on ilmestynyt yhtäjaksoisesti vuodesta 1985 saakka. Se perustettiin alun perin Helsingin Ylioppilaskamerat -yhdistyksen nimissä paitsi parantamaan, myös ravistelemaan aiempaa, monistuskoneella tehtyä Levottomat kuvat -kerholehteä (Hannus, 2016, s. 4). Kulttuurialbumiksi itsensä määritellyt *Image* oli visuaalisesti hyvin kunnianhimoinen, jopa avantgardistinen kuvalehti, joka käsitteli kuitenkin jo ensimmäisestä numerostaan lähtien muitakin kuin valokuvaukseen liittyviä aiheita (Lassila-Merisalo, 2009, s. 163). Kakkosnumeron budjetin jo kaksinkertaistuuessa Helsingin Ylioppilaskamerat irtaantui *Image*-lehden teosta ja päätoimittaja,

kauppätieteiden opiskelija Raoul Grünstein, joutui ystävineen perustamaan Kulttuuriyhdistys Imagen lehden taustalle. Vuodesta 2007 *Image*-lehti on kuulunut kokonaan A-lehdet Oy:lle (Glad, 2014, s. 27).

Image-lehti oli syntyessään osa 1980-luvulla julkaisunsa aloittaneiden suomalaisten aikakauslehtien joukkoa, joiden tunnuspiirteisiin kuuluivat muun muassa toimittajan subjektin korostaminen ja irrottautuminen perinteisistä uutisjournalismin ihanteista ja konventioista (Lassila-Merisalo, 2009, s. 30–31). Näistä lehdistä julkaistaan *Imagen* lisäksi enää vain *Helsingin Sanomien Kuukausiliitettä*, jota yhdistää *Imageen* vielä tänäkin päivänä keskimääräistä väestöä koulutetumpi lukijakunta ja runsas kaunokirjallisten kerrontatekniikoiden käyttö. Kaunokirjallisessa journalistiikassa kertojalla on Maria Lassila-Merisalon (2009, s. 31) mukaan lupa olla voimakkaasti läsnä jutussa uutisjournalismin näkymättömästä ja asioihin puuttumattomasta kertojasta poiketen. *Imagen* artikkeleissa ei yleensä pyritä luomaan objektiivisuuden illuusiota, mikä saattaa saada lukijan peilaamaan itseään ja omia näkökulmiaan tekstin eri tavalla kuin vaikkapa sanomalehteä lukiessa.

Lauri Hannus (2016, s. 1) näkee *Imagen* olleen 1980- ja 1990-luvuilla muovaamassa uudenlaista urbaania suomalaisuutta, jossa yhdistyivät perinteisen kulttuurieliitin sivistysihanne ja yleistymässä ollut kulutuskaupallinen elämäntapa. Lassila-Merisalo (2009, s. 106) kuvaa puolestaan väitöskirjassaan 2000-luvun *Imagea* elitistiseksi lehdeksi, joka on luonteeltaan urbaani, trendikäs, intellektuelli ja provokatiivinen. Sen lukijat kuluttavat runsaasti kulttuurituotteita ja harrastavat esimerkiksi elokuvia, musiikin kuuntelua, matkustelua, kirjallisuutta, designia ja sisustamista. Tämä näkyy myös heille *Imagessa* kohdistetuissa toimitetuissa sisällöissä ja mainoksissa. Yhteiskunnallisia aiheita on alettu käsitellä lehdessä vähitellen enemmän vuosikymmenien saatossa, ja *Imagen* voikin ehkä tulkita ”keski-ikäistyneen” aavistuksen lukijakuntansa ikääntymisen myötä: omien sanojensa mukaan se onkin ”Suomen keski-ikäisin nuortenlehti” (Apu360, i.a.). Samaisessa mainostekstissä *Imagen* kerrotaan nostattavan kuukausittain keskustelua aiheista, jotka vaikuttavat ihmisten elämään, samalla kun se on aina myös kulttuurilehti, ”joka esittelee kiinnostavimmat ja eniten ajatuksia herättävät uudet kirjat, levyt ja elokuvat ja johon maan eturivin kirjailijat kirjoittavat säännöllisesti”.

5 LÄHTÖKOHTIA JA -OLETUKSIA

5.1 Tutkimusaineiston valinta

Tapio Kivistön (2016, s. 172) mukaan yksi tärkeä aikakauslehtien lukemisen taustalla vaikuttava motivaattori on tarve saada tietää, miten muut elävät ja ajattelevat. Tämä samainen kiinnostuksenaihe oli tärkeä osasy syy myös siihen, miksi opinnäytetyön tutkimusaineistoksi valittiin juuri aikakauslehden sisällöt. Toiveena oli saada selkeärajainen ja helposti koottavissa oleva kuva siitä, miten tiettyyn otantaan, tässä tapauksessa *Image*-lehden kirjoittaja ja lukijakuntaan, kuuluvat ihmiset suhtautuvat kirjastolaitokseen, miten sen olemassaolo hahmottuu heidän elämässään ja mielessään sekä missä asiayhteyksissä kirjastolaitos ylipäänsä tulee esille. Esimerkiksi verkkokeskusteluista kootut aineistot vaikuttivat ainakin ajatuksen tasolla liian hajanaisilta ja haastattelu- tai kyselytutkimuksella kootut mielipiteet taas turhan rajatuilta ja toisaalta myös henkilökohtaisilta. Opinnäytetyön tavoitteena on saada laajempi yleiskäsitys kirjastolaitoksen julkisuuskuvesta Suomessa, tai *Image*-lehden tapauksessa ehkä erityisesti korkeakoulutettujen kaupunkilaisten kirjastoon liittyvistä käsityksistä ja miellelyhtymistä.

Image-lehti valikoitui tutkimusaineistoksi alkujaan muun muassa seuraavista syistä:

- Se oli opinnäytetyön tekijälle jo ennestään varsin tuttu lehti.
- Sen voi katsoa osallistuvan suomalaiseen yhteiskunnalliseen keskusteluun ja se seuraa yhteiskunnallisia puheenaiheita, tapahtumia ja trendejä aktiivisesti.
- Se on erityisesti kulttuuriväen lehti, jossa sekä kirjoittajina että jutun aiheina on paljon kirjailijoita.
- Se on kaupallinen lehti, joka valitsee käsittelemänsä aiheet eri lähtökohdista kuin esimerkiksi sanomalehdet.
- Se on yhä enenevässä määrin ottanut aihepiireikseen ilmastonmuutoksen ja ekologisemmat kulutusvalinnat, minkä vuoksi kirjastojen hyödyntämismahdollisuuksia voisi olettaa tuotavan esiin entistä enemmän.

Aineistovalinnan samoin kuin kaiken työssä tehtävän analyysin taustalla ovat olleet myös opinnäytetyön tekijän ennakkokäsitykset *Imagen* edustamasta maailmankuvasta sekä sitä

lukevien ihmisten arvoista ja yhteiskunnallisesta asemoitumisesta. Esimerkiksi Hans-Georg Gadamer (1997) painottaakin, että jokainen lukija saapuu jok'ikisen tekstin äärelle ”esiymmärryksen” tai ennakkoluulojen kera (Bergström & Boréuksen, 2018, s. 32 mukaan). Näin ollen tutkijakin tulkitsee tekstejä henkilökohtaisen historiansa valossa ja kaikenlainen tulkinta on mahdotonta ilman edes jonkinasteista esiymmärrystä. Yksilölliset kokemuksemme, ymmärryksemme maailmasta, koulutustaustamme, tietomme siitä genrestä, johon tulkittava teksti kuuluu, kielemme ja se sosiaalinen konteksti, jossa elämme, vaikuttavat kaikki tekemäämme tulkintaan. Tärkeintä onkin, että tutkija pyrkii olemaan mahdollisimman tiedostava kaikista olemassa olevista ennakkoluuloistaan ja hyväksyy sen, ettei tekstin kohtaaminen voi koskaan tapahtua vailla ennakko-oletuksia.

Oletusarvoisesti *Imagen* lukijat ovat yleisesti kiinnostuneita yhteiskunnallisista aiheista ja kulttuurista, minkä vuoksi he saattaisivat arvostaa myös kirjastolaitosta instituutiona, käyttivät he itse sitten kirjastoja tai eivät. Lisäksi suhteellisen suuri osuus *Imagen* lukijakunnasta on pienten lasten vanhempia, jolloin kirjastonkäyttö tulee usein uudella tavalla ajankohtaiseksi. Vanhempien vapaa-ajanviettotavat vaikuttavat merkittävässä määrin lastenkin tottumuksiin, joten nykyisten *Imagen* lukijoiden kirjastoon liittämät mielikuvat saattavat hyvinkin välittyä seuraavallekin sukupolvelle. On myös helppo olettaa *Imagen* lukijoiden olevan muutenkin kirjallisesta kulttuurista ja lukemisesta kiinnostuneita ihmisiä: loputtomien Internet-sisältöjen maailmassa perinteisen aikakauslehden lukeminen tuntuu jopa tietoiselta arvovallinnalta aivan eri tavalla kuin vielä parikymmentä vuotta sitten. *Imagen* pitkien ja usein kaunokirjallisia piirteitä sisältävien artikkeleiden lukeminen kertonee sekin ainakin jonkinlaisesta kirjallisuuden arvostuksesta. Vuoden 2023 kansallisen mediatutkimuksen mukaan *Imagea* luettiin keskimäärin 1 tunti ja 26 minuuttia, mikä teki siitä tilastokakkosen pisimpään luettujen aikakauslehtien listauksessa (Aikakausmedia, 2023b).

5.2 Opinnäytetyön rajaukset

Opinnäytetyössä ei ole tarkoitus analysoida tai pohtia tarkemmin sitä, mitä tekstien kirjoittajat ovat tarkoittaneet kirjastoon liittyvillä maininnoillaan, vaan enemmänkin sitä, minkälaisiin diskursseihin ja teemoihin nämä maininnat kytkeytyvät. Vaikka *Image* on laadukas ja todennäköisesti hyvin tarkasti editoitu aikakauslehti, ei oletuksena opinnäytetyössä ole, että kaikkia kirjastoon kohdistuvia viittauksia olisi tarkasteltu kriittisesti ennen lehden julkaisua.

Kirjastolaitos saattaa erityisesti korkeakoulutettujen kirjoittajien maailmassa olla itsestäänselvyys, jonka ohimennen mainitsemiseen ei tule edes kiinnitettyä huomiota, ja toisaalta juuri nämä miltei huomaamattomat viittaukset sopivat oikein hyvin käsillä olevan opinnäytetyön analyysiaineistoksi.

Tavoitteena ei ole myöskään todentaa, että *Imagessa* julkaistut tekstit suoraan vaikuttaisivat lukijoidensa käsityksiin kirjastosta. Media-aineistojen kykyä vaikuttaa ihmisten mielipiteisiin, käyttäytymiseen ja valintoihin on hyvin vaikea tutkia, koska näiden taustalla on harvoin erikseen eriteltävissä olevia syy-seuraussuhteita; vaikuttimia on usein lukuisia, eikä niitä voi juurikaan eristää toisistaan riippumattomiksi. Tapio Kivistön (2016, s. 172) aikakauslehtiaineeseen väitöskirjaan tukeutuvana ennako-oletuksena on ennemminkin, että *Image* tarjoaa lukijoilleen vertaiskokemuksia ja samastumisen mahdollisuuksia ja näin ollen voi myös ohjata lukijan kirjastolaitokseen liittämiä mielikuvia samansuuntaisille poluille lehdessä esiintyvien mainintojen kanssa. Aikakauslehtien välittämät tunnekokemukset voivat Kivistön mukaan saada lukijan lisäksi pohtimaan omia roolejaan ja valintojaan.

5.3 Tutkimuksen lähtökohtia

Tietyn aikakauslehden lukeminen on aina myös kulutusvalinta, ja kulutusvalintojen sanotaan aina kertovan jotain valinnan tehneestä ihmisestä – tai kuten antropologi Daniel Miller on asian ilmaissut: ”Things make people just as much as people make things” (Östberg & Graffmanin, 2018, s. 5 mukaan). Yksi opinnäytetyön lähtökohdista onkin ajatus siitä, että aikakauslehden lukeminen ja aikakauslehden liitettävissä oleva kuvitteellinen yhteisö voivat muotoutua ikään kuin osaksi yksilön identiteettiä samalla tavoin kuin kirjastonkäyttäjäksi identifioiduminen voi olla tärkeä osa ihmisen minäkäsitystä. Erityisesti nykypäivänä lukemisen harrastamisen ja perinteisen printtimedian parissa pitäytymisen voi myös ajatella useissa tapauksissa signaloivan hyvinkin tietoisesti tehtäviä arvopohjaisia valintoja, jollaiseksi myös kirjaston palvelujen hyödyntäminen on mahdollista tulkita joissain yhteyksissä.

Pirttilä-Backmanin ym. (2005, s. 7) määritelmän mukaan ”[a]rvoiksi kutsutaan niitä yleisiä päämääriä, joita ihmiset asettavat toiminnalleen ja joiden perusteella he arvioivat toimintaansa ja yhteiskuntaansa”. Arvot ohjaavat ihmisten käyttäytymisvalintoja ja sisältävät käsityksiä siitä, millainen käyttäytyminen on toivottavaa ja minkälaisia asioita tavoitellaan niiden

itsensä vuoksi: ne viestivät yleisistä yksilön elämää ohjaavista periaatteista sekä siitä, minkälaisena ja minkälaisiin ryhmiin kuuluvana yksilö haluaa esittäytyä itselleen ja muille (Pohjanheimo, 2005, s. 239–240). *Imagen* kaltaiseen aikakauslehteen tarttuvaa lukijaa voivat motivoida esimerkiksi sivistyksen ja ammattimaisen toimitustyön arvostus, halu tukea perinteisiä journalistiikan muotoja, toive irrottautua edes hetkeksi digitaalisista laitteista tai vaikkapa tavoite pysyä selvillä suomalaisesta ajanhengestä. *Image*-lehden lukemisessa ja suomalaisen kirjastolaitoksen käytössä voi puolestaan olettaa olevan arvojen kannalta monenlaisia päällekkäisyyttä: niihin molempiin voi liittyä esimerkiksi pyrkimys itsensä kehittämiseen ja uuden oppimiseen, suomalaisen journalismin ja kirjastolaitoksen kaltaisten instituutioiden arvottaminen korkealle, tahto pitäytyä perinteisissä lukemisen muodoissa tai ihan vain kirjallisten virikkeiden ja mielihyvän hakeminen.

Pohjana työssä tehtäville oletuksille on ajatus siitä, että samastuessaan *Imagen* välittämään maailmankuvaan ja sen lukija- ja toimittajakunnasta muodostuvaan kuvitteelliseen yhteisöön lukija on myös alttiimpi omaksumaan lehden välittämiä mielikuvia esimerkiksi juuri kirjastolaitoksesta. Nämä mielikuvat voivat siten vähintäänkin alitajunnan tasolla vaikuttaa siihen, haluaako lukija mieltää itsensä kirjastonkäyttäjien joukkoon kuuluvaksi ja kokeeko hän kirjastolaitoksen toiminnan tukemisen tärkeäksi. Samaistumisen ja yhteenkuuluvuuden tunteet sekä niin henkilökohtaisessa elämässä kuin poliittisissa valinnoissakin vaikuttavat arvot taas ovat olennaisia osasia modernin ihmisen identiteetti-prosessissa (Bengtsson ym., 2017, s. 160).

Nykyisin tyypillisesti vallalla olevan käsityksen mukaan ihmisen identiteetti ei ole enää pysyvä ja vakaa kuten entisaikojen perinteisissä yhteisöissä, vaan yksilön identiteetti on ennemminkin vaihteleva, moninainen, itseään pohtiva ja jatkuvan muutoksen ja uudistuksen alainen (Kellner, 1998, s. 261). Jatkuvasti käynnissä olevaan yksilölliseen identiteetti-prosessiin kuuluu oman minän ja minäkuvan konstruointi esimerkiksi kulutusvalintojen, tekojen, makumieltymysten ja itseilmaisun avulla, ja tässä prosessissa medioilla on Bengtssonin ym. (2017, s. 160) mukaan suuri merkitys. Tämän opinnäytetyön kontekstissa pidetäänkin mahdollisena, että *Image*-lehden lukijat peilaavat ja muodostavat omaa identiteettiään suhteessa *Image*-lehden sisältöihin ja imagoon ja näin ollen myös mahdollisesti rinnastavat *Image*-lehden välittämän kuvan kirjastolaitoksesta henkilökohtaisiin käsityksiinsä kirjastolaitoksesta.

6 AINEISTOSTA LÖYDETYT TEEMAT

6.1 Kirjaston symboliikka

Vaikka edellisessä luvussa esitettiin oletus siitä, ettei jokainen *Image*-lehdessä kirjastoon tehty viittaus kerro harkitusta toimituksellisesta ratkaisusta, voidaan samanaikaisesti kuitenkin myös ajatella, että jokaisen ihmisen tekemän teon tai lausuman taustalla on jonkinasteinen valinta. Tämä ajatus on vahvasti läsnä myös koko diskurssianalyttisen tutkimusperinteen taustalla: jokainen tekstissä esiintyvä sana tai lauserakenne on valinnan tulos ja tietynlaisen ajatusmaailman ilmaisu. Näin ollen myös kaikki *Image*-lehden teksteissä esiintyvät kirjastolaitokseen liittyvät maininnat ovat symbolisesti latautuneita ja jollain tapaa merkityksellisiä tekstin tulkinnan kannalta.

Jokaista asiaa, jonka merkitykseen jokin ryhmä ihmisiä liittyy ylimääräisiä, ikään kuin asian ulkopuolisia käsityksiä, voidaan kutsua symboleiksi (Liungman, 1999, s. 3). Esimerkiksi punainen ruusu saattaa symboloida rakkautta ja kaksi ristikkäin asetettua miekkaa viitata taisteluun, ja tietyissä asiayhteyksissä näiden symbolien voidaan olettaa olevan yleisesti ymmärrettyjä. Erityisesti kaunokirjallisuudessa kulttuurisilla symboleilla voi olla varsin suuri rooli hyvin syvällistenkin merkitysten välittäjänä. Loane ja Jyldyz (2023, s. 13) esittävät, että symbolien avulla viestityt merkitykset auttavat ylittämään tekstin pinnallisen tason ja avaavat ideoita, tunteita ja teemoja kaunokirjallisten tekstien sisällä. Myrsky ei välttämättä ole vain sääilmiö, vaan se voi symboloida protagonistin elämässä tapahtuvia mullistuksia; ruusun piikit puolestaan lisäävät rakkauden symboliikkaan myös toisen tason, rakastumisen mukanaan tuoman haavoittuvuuden ja jopa vaarallisuuden. Kaunokirjalliseen journalistiikkaan erikoistuneen *Imagen* kontekstissa myös kirjastoon liittyvien mainintojen voidaan olettaa kantavan mukanaan symbolista painoarvoa eri tavalla kuin vaikkapa uutisteksteissä.

Länsimaissa kirjasto on instituutiona niin tunnettu ja pitkän historian omaava, että siihen liittyy väistämättä lukuisia erilaisia merkityksiä muun muassa ajasta, paikasta, toimintaympäristöstä tai asiayhteydestä riippuen. Alice Crawford (2015, s. xvii) listaa teoksen *The meaning of library: A cultural history* johdannossa joitakin mahdollisia kirjaston herättämiä mielikuvia: kirjojen kokoelma; akateemisen tietämyksen keskus; yleismaailmallinen muisti; sokkelo tai labyrintti; salaisen tai okkulttisen tiedon tyyssija; pyhäkkö; tarinoiden arkisto;

linnoitus; transsendenssin tila; vaurauden ja näytteille asettamisen keskittymä; hengellisyyden väline; viisauden ja oppimisen tunnuskuva; mieli tai aivot; maailmankaikkeuden järjestäjä; hautakammio; aikakone; temppeli; utopia; kokoontumispaikka; fanatismiin vastavoima; lukuisien lukemattomien kirjojen säilytyspaikka ja totuuden tavoittelun areena. Kirjasto-sanan maininta aktivoi lukijan tai kuulijan mielessä aina oma- ja kulttuurikohtaisia mielleyhtymiä, jossain määrin myös riippumatta kirjoittajan tai puhujan tarkoittamasta merkityksestä.

Seuraavissa alaluvuissa käydään läpi tekstianalyysin kautta hahmotettuja merkityksiä, joita kirjastoja sivuavista teksteistä on opinnäytetyön tekijän tulkinnan mukaan luettavissa. Käsiteltyjen artikkeleiden viitemerkinnät ohjaavat Liitteeseen 1, josta löytyvät kaikkien analyysissä hyödynnettyjen *Image*-lehdessä julkaistujen tekstien lähdetiedot.

6.1.1 Tapaamispaikka

Kirjaston valikoituminen lehtiartikkelin kirjoittamiseen liittyvän haastattelun tekopaikaksi on varsin tavallista, mutta sen voi silti katsoa aina kertovan jotain haastateltavan ja/tai artikkelin tavoittelemista mielikuvista. Esimerkiksi Laura Myllymäki (Myllymäki 1) haastatteli vuonna 2020 silloista opetusministeriä Li Anderssonia Turun pääkirjastossa, ja tapaamispaikkaa toistettiin artikkelissa miltei korostetun usein: kirjaston viestittiin olevan Anderssonille ennestään tuttu ja luontainen ajanviettopaikka, ja 'akateemisen tietämyksen keskuksena' ja 'viisauden ja oppimisen tunnuskuvana' kirjastoa voi tuki pitää miltei itsestään selvänä valintana juuri opetusministerin haastattelupaikaksi. Samaisessa artikkelissa Li Andersson tavataan myös kotonaan, mikä ehkä entisestään lisää kirjastoon liitettävissä olevaa painoarvoa: Andersson päästi haastattelijan ja näin ollen myös lukijat itselleen tärkeisiin paikkoihin, henkilökohtaiseen elämämpiiriinsä. Yleinen kirjasto on paikka, johon sivistynyttä mutta myös arkista ja tavallista imagoa tavoitteleva vasemmistopoliitikko selvästi mielellään sijoittaa itsensä.

Samaisen numeron toisessa artikkelissa (Rossi 4, s. 42) myös psykoterapian professori Jaakko Seikkula tavataan kirjaston yhteydessä, tällä kertaa tosin vain Oodi-kirjaston pihalla. Koronatartuntalukujen huolestuttavan nousun vuoksi emeritusprofessorin haastattelu tehdään kävelylenkin muodossa, mutta tekstistä on tulkittavissa, että muutoin haastattelupaikaksi olisi valittu juuri Oodi. Artikkelin aiheena on, että toisin kuin psykologi tai

psykoterapeutti, pariterapeutti ei ole laissa määritelty ammattinimike, joten aika lailla kuka tahansa voi toimia pariterapeutina. Kunniakkaan akateemisen uran tehnyt Seikkula esittää artikkelin kontekstissa siis korostetun legitiimissä ja asiantuntevassa roolissa, jolloin kirjasto on haastattelun tapahtumapaikkana looginen valinta. Professori kuitenkin eläkkeelle jäätyään on ehkä ikään kuin laskeutunut lähemmäs tavallisia kansalaisia – tapaamispaikka ei ole Helsingin yliopiston Kaisa-kirjasto vaan koko kansan olohuone Oodi.

Tunnolliseksi, tavanomaiseksi, ujoksi ja itseään vähätteleväksi *Imagen* henkilökuvassa profiloituva kirjailija Petri Tamminen tapaa Venla Rossin (Rossi 2, s. 82) Vääksyn omatoimikirjaston hiljaisessa salissa ja kertoilee sokeririippuvuudestaan hyllyjen välissä. Tiede- ja kulttuuriministeri, keskustapoliitikko Annika Saarikko kertoo Janne Arolalle (Arola 1, s. 73), että kirjastossa pitäisi käydä ja tiedossa on sakkoja – 3-vuotiaalle Aarni-pojalle lainattu kassillinen lastenkirjallisuuden nykyklassikoita on jäänyt palauttamatta. Kirjastot leimautuvat arkisiksi ja helposti lähestyttäväiksi mutta samalla kuitenkin kulttuurinarvostuksen sävyttämiksi paikoiksi. Kirjastosta löytävät toisensa yhtä lailla helsinkiläiset esiteinit (Hakkarainen 1, s. 35) kuin Helsingin Sanomien toimituksen esimiehet, joiden kokouksen virallinen osuus pidetään Oodin neuvottelutiloissa (Arola 2, s. 50).

Kirjastossa kohdataan myös suomalainen tietokirjailija ja kääntäjä, filosofi ja ajattelija Tommi Uschanov, jonka Venla Rossi (Rossi 1, s. 35–36) nimittää artikkelissaan ”Mitä Uschanov tarkoittaa?” uudeksi valtakunnanintellektuelliksi. Tapaamispaikkana ei ole kuitenkaan yleinen kirjasto vaan Eduskunnan kirjasto, jossa Uschanov kertomansa mukaan istuu usein lukemassa. Se, että Uschanovin valinta on yleisen kirjaston sijaan erikoiskirjasto, painottaa ehkä osaltaan Uschanovin artikkelissa korostuvaa erakkomaisuutta ja älykköroolia. Uschanov kokee sosiaaliset tilanteet usein kiusaannuttavina, ja artikkelista välittyvään eetokseen soveltuukin, ettei Uschanov istu siellä missä muu kansa. Kirjat ja lukeneisuus ovat artikkelissa kuitenkin niin vahvasti läsnä, että tapaaminen jossain muualla kuin kirjastossa tuntuisi melkein kummastuttavalta – jutussa tuodaan muun muassa ilmi, että Uschanov oppi lukemaan kolme ja puolivuotiaana eikä ole sen jälkeen kauheasti muuta tehnytään. Uschanov kertoo myös haaveilleensa kirjastonhoitajan ammatista, kunnes alkoi teini-ikäisenä hahmottaa, että filosofinkin ammatti voisi olla vaihtoehto. Maininta kirjastonhoitajasta haaveammattina seuraa lauseita

Lapsuus oli tasainen, ja Uschanov tottui elämään, jossa juuri mikään ei muutu. Turvallisuus ja jatkuvuus ovat sen jälkeen olleet hänelle tärkeitä asioita. (Rossi 1, s. 36)

Kirjasto vertautuu Rossin artikkelissa siis tuttuuteen, turvallisuuteen, tasaisuuteen ja jatkuvuuteen, erakkojen, älykköjen ja sosiaalisissa tilanteissa kiusaantuvien paikaksi.

6.1.2 Turvapaikka ja itsensä löytämisen edesauttaja

Aineistoissa kirjasto tuodaan joitakin kertoja esille eräänlaisena turvapaikkana. Kirjailija Saara Turunenkin olisi mieluiten tavannut toimittaja Sonja Saarikosken juuri kirjastossa (Saarikoski 2, s. 32), mutta Saarikoski kuitenkin suostuttelee Turusen haastateltavaksi tämän lapsuudenmaisemiin Kontiolahdelle ja Joensuuhun. Tekstistä välittyy, että Itä-Suomi ei ole Turusen mukavuusaluetta, toisin kuin esimerkiksi kirjasto ja Q-teatteri. ”Kirjasto? Kirjasto on *Sivuhenkilössä* sellainen juttu. Siellä ne kirjat asuu” – ja siellä aikaansa viettäisi selvästi mielellään myös kirjailija itse. Kontiolahdella hän osoittaa toimittajalle haikeana entistä kirjaston paikkaa. Toimittaja ja kirjailija Juhani Karila (Karila 2) kuvailee puolestaan esseessään, miten kirjastoon liittyvä turvallisuuden kokemus tekee siitä helposti myös sosiaalista eristäytymistä avittavan piilopaikan:

Muistan, miten löysin kansalaisopiston kirjaston ja etsiydyin sen perimmäiseen nurkkaan lukemaan. Miten norjalainen tyttö hoksasi minut nurkasta ja kysyi, miksi olen piiloutunut sinne, ja kuinka valehtelin, että tykkäsin olla siellä. (Karila 2, s. 30–31)

Ehdottomasti useimmiten kirjasto nousee *Image*-lehdessä esille itsensä löytämisen ja kehittämisen mahdollistajana, erityisesti lapsuuteen ja nuoruuteen liittyen. Aina nämä lapsuuden merkittävät hetket eivät ole liittyneet kirjastoaineistojen avaamiin uusiin maailmoihin: esimerkiksi näyttelijä ja kirjailija Antti Holma pääsi ensimmäisen kerran kokeilemaan videoeditointia Sonkajärven kirjaston alakerrassa (Holma 1, s. 59) ja muusikko-näyttelijä Olavi Uusivirta sai 8-vuotiaana säilyttää rumpusettiään Karkkilan kirjastossa, jossa hänen annettiin myös harjoitella sulkemisajan jälkeen (Rossi 3, s. 26). Yleensä kuitenkin juuri kirjastohyllyistä löytyneet aarteet ovat olleet nuorelle pelastuksena ja maailman mullistajana:

Seiskaluokalla löysin onneksi kirjaston vinyylilevyhyllyt. (Kallio 1, s.53)

Tyttö etsii epätoivoisesti samastumispintaa, itsensä tunnistamisen kokemusta, ja löytää sen välillä Coolion *Gangsta's Paradise*stä, välillä Toni Morrisonin *Sinimimmistä silmistä*. Kun tyttö yläasteikäisenä löytää kirjastosta Morrisonin romaanin, hän lukee sen heti kotiin päästyään yhdeltä istumalta.” (Itkonen 1, s. 77)

Kohtalo sinetöityi, kun hän löysi kirjaston musiikkiosaston, ja *Melody Maker* alkoi julkaista hänen arvioitaan. (Kaartamo 1, s. 60)

Klemetti luki Nietzscheä ja Ralph Waldo Emersonia ja viehättyi elämänfilosofiasta, jossa ihminen voisi tehdä elämästään taideteoksen. Hän löysi syvällisyyttä kirjastosta, josta hän lainasi kaikki kiinnostavat levyt. (Hirvonen 1, s. 47)

Pienillä paikkakunnilla kirjaston musiikkiosaston ehtii käydä läpi, varsinkin jos kokee olevansa ulkopuolinen ja kiinnostunut eri asioista kuin muut. (Onninen 2, s. 73)

Kirjastojen rooli merkittävien kasvukokemusten tapahtumapaikkana voi usein johtaa myös kirjastolaitokseen liittyvään nostalgiseen tunnelmointiin, johon esimerkiksi Oskari Onninen (2024) viittaa kolumnissaan *Kultainen iPodien aika*:

Silti Petterssonin ikäiset ihmiset osaavat kaivaa vastauksia vain historiasta ja kaivata lintukotoa, jossa teinit lukisivat koulupäivän jälkeen lähikirjastoaan läpi. (Onninen 6, s. 58)

Nostalgian myötä kirjastolaitokseen saatetaan liittää hyvinkin myönteisiä käsityksiä, mutta toisaalta se voi johtaa myös muutosvastarintaan niin asiakaskunnan kuin työntekijöidenkin keskuudessa. Niin kutsuttuihin vanhoihin hyviin aikoihin ei ole palaamista, ja kirjastolaitoksenkin on uusiuduttava. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että kirjastolaitos tulisi muuttumaan joksikin täysin tunnistamattomaksi: varmasti tulevaisuudessakin kirjastot tulevat tarjoamaan kaikenikäisille käyttäjilleen löytämisen kokemuksia ja uuden oppimisen mahdollisuuksia. Toivoa myös saattaa, että kirjasto voisi tänäkin päivänä toimia samanlaisena lohdun paikkana kuin kirjailija Tommi Kinnusen lapsuudessa:

Hänellä oli kyllä kavereita koulussa, mutta kodin lähistöllä ei asunut ikätovereita. Juuri siksi hän luki niin paljon. Kun Kinnunen oli 10-vuotias, Kuusamon kirjasto myönsi hänelle Vuoden lainaaja -palkinnon. Perusteluna oli lukuharrastuksen monipuolisuus. (Rossi 5, s. 24)

6.1.3 Sivistyksen kehto

Aineistoissa kirjasto näyttäytyy myös sivistyksen ja opin hankkimisen paikkana. Koulukiusaamisestaan avoimesti julkisuudessa kertonut kirjailija Iida Rauma kirjoittaa esseessään *Tottelemisesta* (2022):

Yhdeksännellä luokalla siirryin epäviralliseen etäopiskeluun, toisin sanoen aloin lintsata. Hoidin pakolliset tehtävät ja kävin kokeissa. Muuten tein mitä halusin. *Ei mulla ole mitään syytä saada huonoa omatuntoa*, kirjoitin 28.1.2000 kalenteriini. *Ei koululla ja opettajilla ole mitään annettavaa. Tärkeimmät asiat oppii jos-sain ihan muualla.* En tarkoittanut jotain kliseisiä katujen oppeja vaan esimerkiksi kirjastoa. (Rauma 1, s. 56)

Sittemmin Finlandia-palkinnonkin voittaneelle kirjailijalle kirjastolla saattoi olla jopa koulua paremmat edellytykset tarjota elämässä tarvittavaa sivistystä, ja samansuuntaisia ajatuksia esiintyy *Image*-lehden sivuilla muissakin yhteyksissä:

Pidän taidetta parhaana tapana viisastua. Olen yrittänyt lukea kirjaston läpi ennen kuin minulla oli edellytyksiä käsitellä lukemaani. (Meriläinen 1, s. 87)

Menneisyyden itselleni kertoisin, että kirjastokorttia kannattaa käyttää muuhunkin kuin kynnenalusten putsamiseen. Akateemiset opinnot – ja lukeminen ylipäätään – auttavat hahmottamaan, miten maailma makaa. Siis vastaamaan kysymyksiin, kuten mitä, miten, missä, milloin, kenelle ja mihin hintaan. (Ikonen 1, s. 29)

Kirjastonhoitajia pidetään eräänlaisina maallisen sivistyksen edustajina – ainakin suomalaisia kirjastonhoitajia:

Kotona soitan Kaari Utriolle ja kysyn häneltä samaa kuin [Raija] Oraselta. Miksi meillä luetaan niin hanakasti menneistä ajoista? Risusavotasta tavoitettu kirjailija ei keksi yhtä selitystä mutta sanoo huomanneensa, että suomalaiset ovat historian suhteen poikkeuksellisen valveutunutta kansaa. Toisin kuin Ruotsissa. ”Kävelin Sundsvallissa kirjastonhoitajan kanssa torilla, jolla seisoivat Kustaa II Aadolfin patsas. Kun mainitsin ohimennen, että siinä on meidänkin kuninkaamme, seuralaiseni oli aivan hämmentynyt. Hän oli sentään kirjastonhoitaja! Sivistynyt ihminen!” (Karila 1, s. 63)

Kirjastokortti puolestaan voi sekään esiintyä tietynlaisena sivistyneisyyden merkitsijänä:

Majesteettinen ja yli seitsenminuuttinen, iloa ja optimismia huokuva päätösraita *Marching Orders* on kuin U2:ta vailla Bonon tekopyhää narsismia tai Coldplayta, jolla on sekä lihaksia että kirjastokortti. (Knuuti, 2015, s. 78)

[Rap-artisti] Paperi T oli jotain uutta: sielukas sanoittaja, jolla on hevarin tukka ja kaikesta päätellen myös kirjastokortti. (Räty, 2018, s. 36)

Oikeudenmukaisessa maailmassa virkavalta tulisi hakemaan pois kirjastokortit ihmisiltä, jotka valittavat, etteivät löytäneet kirjasta ketään kehen samastua. Samastu kirjailijaan, älä hänen luomiinsa hahmoihin. Vai onko sinulla tapana buuata roistoille elokuvateatterissa? (Knuuti 3, s. 42)

Kirjastokorttia onkin ehkä mahdollista ajatella jopa fyysisenä symbolina, avaimena uusiin maailmoihin. Sellaista 19-vuotias Hilkkakin lähtee hankkimaan muutettuaan ensimmäistä kertaa pois kotoa, opiskelemaan Turkuun Kati Kelolan (Kelola 1, s. 43) artikkelissa *Vielä yksi kevät*. Juttu seuraa neljän mäntyharjulaisen abiturientin tietä ylioppilasjuhlista seuraavaan syksyyn, ja Hilikka on tytöistä ainoa, joka lähtee opiskelemaan yliopistoon.

Kati Kelola (Kelola 2) tuo esille kirjastoon liitettävän turvallisuuden ja sivistyksen symboliikkaa myös kirjoittamassaan kirjailija Monika Fagerholmin henkilökuvassa.

Monika Fagerholm on Suomen arvostetuimpia kirjailijoita, ja hänet on palkittu myös Ruotsin suurimmalla kirjallisuuspalkinnolla, Augustilla. Hänen teostensa tiheää kieltä voi pitää kotimaisessa kirjallisuudessa ainutlaatuisena. Miten hänen sen tekee? (Kelola 2, s. 41)

Artikkelin perusteella isossa roolissa Fagerholmin menestyksen taustalla voisi olla hänen kiinteä yhteytensä kirjastolaitokseen:

Olen ajatellut, että varhaisnuoruudessa mulla oli kaksi äitiä, jotka molemmat olivat töissä lastenosastolla kirjastossa. (Kelola 2, s. 43).

[Peter] Handke on ollut Fagerholmille ”yksi suurista” siitä lähtien, kun hän luki Handkea ensimmäisen kerran työskennellessään iltaisin Kulosaaren kirjastossa 80-luvun alussa. (Kelola 2, s. 42)

Vahvan kirjastotaustan omaava Fagerholm on Suomen lisäksi suosittu Ruotsissa, suosittu jopa kuin esimerkiksi Kjell Westö. Häntä pidetään niin sanotusti kirjailijoiden

kirjailijana, jota lukevat niin Karl Ove Knausgård kuin Sara Stridsbergkin: suurempaa suosiota ei ole monelle suomalaiskirjailijalle suotu. Lukija voi tulkita kirjaston tuttuuden ja kirjaston arvostuksen olleen tärkeitä vaikuttimia Fagerholmin elämässä varhaislapsuudesta lähtien, jolloin kirjasto saa ikään kuin osansa Fagerholmiin artikkelissa kohdistuvasta hehku-
tuksesta.

Kirjaston käyttö linkittyy teksteissä myös kasvuympäristön sivistyneisyyteen ja kulttuurin suosimisen henkeen:

[Kokoomuslainen europarlamentaarikko Sirpa Pietikäinen] kasvoi Hämeenlinnassa. Isä oli taiteilija, äiti sairaanhoitaja, ja kotona vaalittiin sivistysarvoja ja luettiin lehtiä. Kirjastosta löytyi vaikka ja mitä, selailemalla ja kannen perusteella. Rachel Carsonin *Äänetön kevät* ja Karl Marxin *Pääoma*, esimerkiksi. Jälkimmäisen hän luki ystävänsä kanssa 13-vuotiaana. ”Ymmärrettiin siitä, mitä ymmärrettiin.” (Onninen 4, s. 42)

Lukion [feministisen puolueen puheenjohtaja Katju Aro] kävi Kallion lukiossa. Ja kuten niin moni muukin, myös Katju Aro vapautui Kallion lukiossa. Siellä sai olla ”sellainen kuin halusi”. Ajattelemiseen, kirjoittamiseen ja sivistymiseen kannustettiin. Aro vietti aikansa koulun pienessä kirjastossa ja kävi vaihto-oppilaana Ranskassa. Opettaja kehotti häntä opiskelemaan kirjallisuustieteitä, eikä Aro kyseenalaistanut ohjetta. (Siltamäki 1, s. 62)

Kulttuurinen kysymys on esimerkiksi se, kannustetaanko lasta lukemaan. Joissain perheissä kirjastokortti pitää hommata salaa, koska vanhemmat ajattelevat, että lukeminen on ajanhukkaa. (Mattila 1, s. 10)

Kirjaston käytön luonnollisuuden, itsestäänselvyydenkin, voi katsoa olevan ainakin osittain seurausta lähipiirin suhtautumisesta lukemiseen ja siihen kannustamisesta. Suomesta ei välttämättä ole perinteisesti mielellään puhuttu luokkayhteiskuntana, mutta esimerkiksi vanhempien koulutustaustalla on täälläkin vaikutusta lasten ja nuorten lukutaitoon ja kirjastossa käyntiin. Viimeisin suora lainaus on otettu Raisa Mattilan (Mattila 1) kirjoittamasta artikkelista *Luokkataustan vaikutus häipyy hitaasti, jos ollenkaan*, jossa kuullaan laajasti luokkataustan vaikutusta yksilön elämään tutkinutta sosiologi Mari Käyhköä. Tekstin keskiössä ovat yliopisto-opiskeluun liittyvät luokkaerot, mutta Käyhkön aiheeseen liittyvä pohdinta on yhdistettävissä myös kirjastonkäytön tai -käyttämättömyyden taustatekijöihin:

Yhteiskunnassa helposti ajatellaan luokkataustan vaikuttavan ”vain” yliopistoon pääsemiseen. Sisällä kaikki muka ovat samalla viivalla. Näin ei kuitenkaan ole. Yliopistomaailma rakentuu vahvasti keski- ja yläluokkaiselle kulttuurille, joka suosii käytännössä esimerkiksi keskustelu- ja argumentaatiotaitoja ja englannin kielen taitoa. Kotitausta vaikuttaa paljon näiden kehittymiseen. Ne vahvistuvat, jos lapsen kanssa keskustellaan ja häntä kuunnellaan tai hänen kanssaan matkustellaan. Toisessa ääripäässä ovat perheet, joissa arvostetaan ruumiillista työtä ja joissa lasta pyydetään olemaan hiljaa, jos ei ole mitään asiaa. **Laajemmin kyse on siitä, mikä paikka tuntuu itselle vieraalta tai oikeutetulta.** [korostus siteeraajan] (Mattila 1, s. 8)

Kaikeksi onneksi yleinen kirjasto on Suomessa melko pitkälti välttänyt elitistiseksi leimautumisen, ainakin vielä toistaiseksi. Yleiset kirjastot on tyypillisesti koettu melko matalan kynnyksen paikkoina, ja Purhosen ym. (2014, s. 22) mukaan suomalainen työväenluokka on aina arvostanut koulutusta. Halki Suomen valtion historian on ylläpidetty ihannekuvaa kansalaisesta, ”joka lukuhalullaan ja -taidoillaan sivistää itseään ja ottaa näin osaa kansakunnan rakentamiseen”, ja tähän avuksi hänelle on luotu suomalainen kirjastolaitos (Hiidenmaa ym., 2023, s. 10). Maailmalla on kuitenkin jo nähtävissä merkkejä siitä, että tiede ja akateeminen sivistys tulkitaan yhä useammissa yhteyksissä poliittisten kenttien vasemmanpuoleista laittaa kohti kallistuvaksi, ja esimerkiksi Yhdysvalloissa myös yleiset kirjastot ovat joutuneet osapuoliksi ”kulttuurisodassa” (ks. esim. Kim, 2023). Yhteiskunnan polarisaation myötä myös perinteisesti poliittisesti neutraaleiksi mielletyt kirjastot saattavat joutua vastakkainasettelun kohteiksi ja tiettyä agenda ajavien pelinappuloiksi.

6.1.4 Nörttien kotikenttä

Nörtit esitetään varsinkin populaarikulttuurissa stereotyyppisesti valkoihoisina hyvin älykäänä heteromiehinä, jotka suhtautuvat opiskeluun ja tieteeseen intohimoisesti ja viihtyvät tyypillisesti tietokoneidensa ääressä paremmin kuin ihmisjoukoissa (Engelhart, 2012, s. 6). Nörttistereotypia pitää sisällään myös käsityksen kirjastoista nörttien luonnollisina elinympäristöinä, hiljaisuuden valtakuntina. Kirjastossa nörtin ei tarvitse pelätä kohtaavansa itseään ”coolimpia” kanssaihmiisiä, joiden seurassa hänen sosiaalinen osaamattomuutensa tulisi oitis ilmi; mielikuvaan liittyy siis ajatus kirjastosta paikkana, jossa ”coolit” ihmiset eivät normaalisti käy. Koska Engelhartin (2012, s. 6) mukaan nörtit nähdään tyypillisesti epämaskuliinisina, tarttuu epämaskuliinisuuden aura myös koko kirjastolaitokseen.

Nykykäsityksen mukaan nörtin ei suinkaan tarvitse olla valkoihoinen, vaan nörtin leiman saa yhtä lailla myös maahanmuuttajataustainen ruotsalaiskirjailija Jonas Hassen Khemiri:

Lapsena Khemirin löysi mitä todennäköisimmin Hornstullin kirjastosta. Hän oli puhtaasti nörtti, joka omisti elämänsä hyvin arvosanojen napsimiseen. Koulun jälkeen hän kolusi kirjoja hylly toisensa jälkeen, selasi suurien kirjailijoiden teoksia ja haaveili, että ihailemiensa Kallifatidesin ja Kertészin rinnalla olisi jonain päivänä tilaa myös Khemirille. (Heikkilä 1, s. 62)

Toisaalta myös nörttiyden epämaskuliinisuus karisee jonkin verran niin kutsutun musanörttiyden kontekstissa, kuten esimerkiksi brittiläisen pop-ikoni Morrissey'n tapauksessa:

[...] Morrisseyä täytyy puhua, sillä joku aina puhuu hänestä joka tapauksessa. Tälläkin hetkellä. Kenties jopa sinun naapurisi. Toihan The Smithsissä uransa aloittanut poplaulaja jo 30 vuotta sitten popmusiikkiin monta uutta asiaa tai ainakin näkökulmaa: kasvissyönnin, androgyynisyyden, glamourisoidun itsesäälin, **kirjaston diskoo trendikkäämpänä paikkana**, selibaatin, sodanjälkeisen Englannin tähtien ihannoinnin. – – Vaikka suurelle yleisölle Morrissey on tuntematon hahmo, hän on silti kuin Jim Morrison niille nuorille, joille **parasta huumetta on viikonlopun jälkeen avatun kirjaston tuoksu**. Hänen jo liki 20 albumin mittainen tuotantonsa on kuin heroiinia ulkopuolisille ja älyköille, kaikille niille jotka ovat pettyneitä elämään ja ihmisiin vaikka eivät ole vielä nähin ehtineet kunnolla tutustuakaan. [korostukset siteeraajan] (Knuuti 1, s. 32)

Nörtin ei tarvitsekaan olla vain epä-cool, hän voi myös identifioida itsensä vaikkapa androgyyniksi älyköksi, jonka mielestä nimenomaan kirjasto on ajanviettopaikoista katu-uskottavin. Toisaalta nörtti voi olla myös tyttö, kuten Sanna Klemetin tapaus osoittaa. Koulussa Klemetti oli kiusattu musiikin nörtti, jolle bändissä soittaminen oli unelma (Hirvonen 1, s. 47) – ja jolle kirjasto onneksi lainasi kaikki kiinnostavat levyt. Tänäpäin hänet tunnetaan menestyneenä muusikkona ja laulaja-lauluntekijänä Litku Klemettinä.

Vaikka esimerkiksi Antero Vartia haluaa henkilökuvassaan (Onninen 2, s. 29) erikseen painottaa, ettei hän ole kirjastossa istuja, ei kirjaston yhteensovittaminen nörttiyden kanssa taida olla nykypäivänä valtavan suuri ongelma. Eilisen nörtit ovat tämän päivän it-miljonäärejä, joten nörttejä ei enää ehkä ylenkatsota samalla tavalla kuin kenties aikoinaan. Kirjastoon liittyvän itsensä kehittämisen eetoksen voi nähdä olevan jälleen nousussa 2000-luvulla, eikä kirjastossa istumisen voi katsoa leimaavan ketään suoraan nörtiksi, mikäli tätä leimaa kokee tärkeäksi välttää.

6.1.5 Oodeja Oodille?

Helsingin uusi keskuskirjasto Oodi avasi ovensa ensi kerran joulukuussa 2018, mikä tuskin jäi huomaamatta keneltäkään suomalaisia medioita seuraavalta. Oodista tuntui muodostuneen kaiken suomalaiseen kirjastolaitokseen liitetyn symboliikan kulminoituma, jonka arvotautuneisuus oli miltei käsinkosketeltavaa. *Imagen* vakioesseisti, ivailevasta sävystään tunnettu Jyrki Lehtola lähtikin naureskelemaan Oodi-hurmokselle kokonaisen artikkelin verran (Lehtola 1, s. 72–75).

Onko itketty tarpeeksi? Onko kuvattu kyyneleet, kirjattu kyyneleet, älyllistetty kyyneleet? Onko sanottu ”koko kansan olohuone” ja iloittu, kuinka kaiken ikävän ja ruman – *sen muun kansan* – keskellä Suomi jaksaa simuloida sivistysvaltiota tänne raahatulle kansainväliselle lehdistölle? (Lehtola 1, s. 72)

Oodin avautumisen yhteydessä kirjastosta tuli hyvin normaalista poikkeavalla tavalla Suomen ykköspuheenaihe ja jotain sellaista, jonka arvostajiksi kaikki halusivat profiloitua. Jyrki Lehtola puolestaan vertautuu kuntosalin vakiokäyttäjään, joka tuhahtelee uuden vuoden myötä jäseniksi rynnistäneille uusinnokkaille: somessa Oodia hehkuttavien ilakointi asetetaan Lehtolan tekstissä naurunalaiseksi ja epäaidoksi, yleisöä varten esitettäväksi performanssiksi. Oodi taas roolitetaan suomalaisen sivistyksen, suomalaisen hyvinvointivaltion ja suomalaisen erityislaatuisuuden fyysiseksi ilmentymäksi, jolla ei kuitenkaan välttämättä ole juurikaan tekemistä suomalaisen sivistys- ja hyvinvointivaltion nykytilanteen ja suomalaisten arkisen todellisuuden kanssa.

Lehtolan tekstissä tuodaan karrikoiden esille samanlaisia klassisia ja/tai kliseisiä kirjastoon liitettäviä diskursseja, joista tässäkin opinnäytetyössä ollaan kiinnostuneita:

Onko muisteltu kotipitäjän lapsuuden, nuoruuden kirjastoa ja kotipitäjän lapsuuden, nuoruuden kirjaston kirjastonhoitajaa, joka ainoana ymmärsi ainutlaatuisen erikoislaatuisuutesi, suositteli sinulle kirjoja, piti sinulle, ainutlaatuiselle, erikoislaatuiselle, uutuuksia varattuna, ja hänen – kiitos Terttu, Irmeli, Tellervo, ilman teitä en olisi minä! – ansiosta olet nyt sillä ammatillisella tielläsi, jossa et osaa kuvata sanoin vittu edes sitä, miten lukeminen teki sinusta kirjoittajan? (Lehtola 1, s. 72)

Kirjastoa tuodaan esille lapsuuteen liittyvänä paikkana, ja kirjastonhoitajat jopa äidillisinä hahmoina. Toisessakin yhteydessä kirjastonhoitajien naissukupuolisuutta painotetaan:

Minä [Oodi-kirjasto] olen niin tyhjä, että kirjastonhoitajat kääntävät osan kirjoistani näyttille leveämpinä, kansi esillä, jotta tyhjyyteni ei löisi kasvoille. Eräänä päivänä minä olin samaan aikaan Bruce Springsteen, Bono, Jimmy Page, K.E. Ståhlberg, Kimi Räikkönen, Bill Clinton, Mannerheim, Kekkonen, Clint Eastwood, Kekkonen, Kekkonen, Kekkonen. Minä olen kirjallisuus, jossa naiset asettelevat miehiä näkyviin – –. (Lehtola 1, s. 73)

Lehtola nostaa esille myös kirjaston väistämättä kohtaamaa mahdottomuutta miellyttää kaikkia:

ja siellä te perheen miehet riitelette keskenänne siitä, miksei minussa ole samoja vinyylilevyjä – vinyylilevyjä! – joita teillä on hyllyissänne (Lehtola 1, s. 73)

Minun väitetään olevan kaikille, mutta minä en ole kaikille. Kakkoskerroksen ”tekemisen ja opiskelun kerros” on laskuhumalaisen urbaanivihreän määritelmä siitä, mitä saa tehdä, miten kuuluu opiskella, leikkiä, olla. Jos minä olisin kaikille, kellarissani olisi autotalli, jossa voisi kunnostaa bensalla kulkevia asioita. (Lehtola 1, s. 73)

Minä jouduin olemaan teille kaikki mahdollinen, peittämään kaiken muun, en saanut olla vain uusi, uskalias rakennus ja muutama kirja. Minun piti olla Suomi, Helsinki, nykyisyys, tulevaisuus, Snellman, Juteini, Räikkönen, Runebergin torttu, kansakunnan yhdistäjä, valo, joka vie meidän pois pimeydestä. (Lehtola 1, s. 75)

Vinyylimiesten mökötyksen jälkeen minuun saapuivat kirjaihmiset, havahtuivat täällä viimein maailman muuttumiseen ja paheksuivat, kun eivät päässeet hyllyjen taakse piiloon sitä, ettei heitä ole olemassa. (Lehtola 1, s. 75)

Nuo arvet johtivat teidät intellektuaaliseen pussinperään, jossa Yleisradion toimitusjohtaja Merja Yli-Anttila huutaa apua pseudo-joycelaisessa twiitissään: ”Oodia on syytetty liian pienestä ja väärästä kokoelmasta kustantajien ’pakottamisesta’ mukaan kustannuksiakin tulisi. Voi herra minun vereni. Kun saatiin jostain näin upeaa kulttuurille kirjallisuudelle taiteelle yhdessä tekemiselle niin eikös pilata tämäkin. Marinan määrä on vakio”. (Lehtola 1, s. 75)

”Maailma muuttuu ja kirjastot sen mukana” toteaa Lehtolakin (mts. 73), mutta tämä saattaa olla osalle käyttäjistä kova pala. Kuten jo aiemmassa luvussa mainittiin, kirjasto kohtaa uudistuksessaan usein niin kutsutun inertian hengen, muutosten vastustusta ja niille irvailua. Kirjastolaitokseen liittyvät symboliset merkitykset ja sen läheinen suhde suomalaisen hyvinvointivaltion kehityshistoriaan tekee siitä monille tahoille melkein pyhän instituution, johon ei

saisi koskea. Aina nämä kirjastolaitoksen jalustalle nostavat eivät ole edes kirjaston aktiivikäyttäjiä: he kokevat kirjaston tärkeänä ennen kaikkea ajatuksen tasolla, vanhojen arvojen temppeleinä, johon ei saisi koskea. Tästä on kuitenkin jossain määrin vaihtelevia mielipiteitä:

Maailmassa on niin paljon kaikkea turhaa. Ja sitten olen minä. Minä olen sekä turhuus että sen paheksunta. Minä olen Oodi. (Lehtola 1, s. 72)

”Mä luulin, et täällä olis ollut jotain ihmeellistä, mut ei täällä mitään ihmeellistä oo.” (Em. keski-ikäisen pariskunnan mies vaimolleen liukuportaiden välissä matkalla kolmannesta kerroksesta alakertaan 31.12.2018 klo 08.47). (Lehtola 1, s. 72)

Oodiin liittyviä merkitysten, odotuksien ja yhteiskunnallisten arvojen kasaumia, mutta myös siihen suuntautuvaa kritiikkiä, avaa toinenkin ivailuun taipuvainen, ehkä vähän pessimistisesti maailmaan suhtautuva *Imagen* vakio toimittaja Oskari Onninen (Onninen 3, 34–41):

Maailma on valmis, ja sen näkee, kun katsoo Eduskuntatalon portailta suoraan eteen. Siinä se kaarteilee: Helsingin uusi keskustakirjasto Oodi. Kirjasto, josta ovat kirjoittaneet *The New York Times* ja *The Economist*. Kirjasto, joka lainattiin tyhjäksi kirjoista. Kirjasto, jossa Suomi antaa kansalaisilleen mahdollisuuden tehdä lähes mitä tahansa. Kirjasto, jonka pyöröovi meni rikki, sillä niin moni ihminen halusi jonottaa sinne.

Oodi on Suomen 100-vuotislahja itselleen. Valo kulttuurivihamielissä pimeydessä. Yleensä tosin on ajateltu, että mikäli päiväsankarille on vaikea keksiä lahjaa, kannattaa antaa rahaa. Sille on tarvetta. Suomen 50-vuotispaketista löytyneellä Sitralla on nyt satojen miljoonien omaisuus, joka juhlistaa itsenäisyyttä edistämällä Suomen ”osaajuutta”. Viime vuonna saimme maailman kenties hienoimman kirjaston, vaan onko se sivistyksen vai mielikuvituksekkomuuden voitto? Kirjasto, satavuotislahjaksi. Olisihan meillä ollut tämä kestävyysvaje ja kaikkea. Miltä Suomestakin nyt tuntuu? (Onninen 3, s. 36)

Oodi vertautuu siis useamman kerran *Imagen* artikkeleissa pinnallisuuteen ja ulkokultaisuuteen, epäaidoksi kirjastoksi:

[Kirjailija Harry] Salmenniemi istuu Kiasman kahvilassa ja naureskelee epäuskoisesti Oodissa tarjottavan brunssin hinnalle. Sellainen koko kansan kirjasto sitten. Köyhät menkööt ompeluhuoneeseen syömään lankaa. ”Ollaan niin fiiloissa siitä, että on epäkaupallista tilaa. Sitten siellä näkee freelancereita tekemässä MacBook sylissä duuniprojektia ja maksamassa kahvista. Mikä siinä on enää epäkaupallista?” Salmenniemi kysyy. ”Epäkaupallista kirjastossa on, että joku lukee hiljaa Rikhardinkadulla Schlegeliä eikä saa siitä työhönsä, opintoihinsa tai projekteihinsa mitään. Se vain lukee.” (Onninen 3, s. 36)

Kärjistäen Salmenniemi siis erottelee oikeanlaisen kirjastonkäytön pintaliitelystä: kirjastossa lukeminen pyyteettömästi, ilman erityisiä tarkoituksia, on ylemmän kastin kirjastonarvostajan merkki.

Samassa artikkelissa kirjailija, professori emerita Merete Mazzarella sentään puhuu Oodista paljon positiivisempaan sävyyn:

Hänestä se ei ole niinkään kirjasto, vaan kansalaisten koti. Lisäksi se on hyvinvointivaltiota esittävä patsas kiinalaisten ihmeteltäväksi – ja sellaisenaan ihan hyvä ajatus. Siitähän me suomalaiset olemme tunnettuja. ”Se, että Suomi on moderni hyvinvointivaltio, on asia, josta meidän kannattaisi olla ylpeitä ja jota vaalia. Varsinkin, kun se on nyt pahasti uhattuna. ”Utopiassa tulisi olla jotain vanhan ajan kansallisvaltiosta, jonka arvostus pitäisi palauttaa. Se on kuitenkin luonut demokratiamme, peruskoulumme, terveydenhuoltomme, hyvinvointivaltiomme.” Kansallisvaltiossa on pohjimmiltaan kyse vain pyrkimyksestä yhteiseen käsitykseen jostain yhteisestä. Yhteiskunnan polarisaatio taas on sen vastakohta ja Mazzarellan huolenaihe. (Onninen 3, s. 37)

Kaikkiaan Oodi maalataan Onnisen tekstissä, erityisesti Salmenniemen kannanottojen valossa, symboloimaan suomalaista hyvinvointivaltiota, jota ei enää ole olemassa tai ei ainakaan tule olemaan pitkään. Oodi on ikään kuin rakennettu sivistyksen arvostuksen, kansalaisen yhtenäisyyden ja suomalaisuusaatteen raunioille, valheelliseksi kunnianosoitukseksi, joka seisoo tyhjän päällä. Kuitenkin samassa artikkelissa, Merete Mazzarellan haastattelun yhteydessä, tuodaan Oodi esille positiivisena esimerkkinä siitä, miten nykypäivänäkin voidaan muovata kansallisvaltiota, ”joka ei sulkisi ketään ulos, vaan loisi tervettä nationalismia” (Onninen 3, s. 38).

Huomattavasti kevyemmässä hengessä taas hihitellään Oodin 3D-printterille: milloin ”Joku hikkyjen kiltamestari oli vallannu Oodin 3D-printterin 72 tunniksi ni se sun uus kestopilli saa nyt odottaa” (Image 6, s. 15), milloin siellä tulostellaan klitoriksia ja muovista yhdentekevyyttä (Lehtola 1, s. 72) ja sitten jälleen ”Joku hikkyjen kiltamestari oli vallannu Oodin 3D-printterin 72 tunniksi ni se sun uus tamponikoru saa nyt odottaa” (Image 7, s. 23).

Vuoden 2019 lokakuun numeron viimeisellä sivulla *Imagen* toimitus kysyy vielä:

Oliko se vähän liian alleviivattua, että pian sen jälkeen, kun Oodin edessä oleva neliometri nimettiin Sananvapauden aukioksi, siellä alkoi haista viemäri? (Image 5, s. 82)

6.2 Kirjastot fyysisinä tiloina

Vaikka kirjastoihin ja kirjastoinstituutioon liitetäänkin verrattain runsaasti symboliikkaa, ovat suomalaiset yleiset kirjastot tietenkin olemassa myös fyysisinä entiteetteinä analogisessa todellisuudessa, siis ihan konkreettisina rakennuksina. Kirjastorakennukset saattavat olla hyvin tärkeitä niillekin, jotka eivät juuri hyödynnä kirjaston tarjoamia aineistoja, ja ne sijaitsevat usein varsin keskeisillä paikoilla, joten niiden sijainti on tyypillisesti ei-käyttäjienkin tiedossa. Kirjastoon liittyvät mielikuvat voivat siis olla positiivisia, vaikka ei kirjaston perinteisistä palveluista niin perustaisikaan, ja kirjasto voi olla kiva paikka ihan vain siksi, että siellä voi kätevästi käydä vessassa ja lataamassa kännykkää. Myös *Imagen* teksteissä kirjastot esiintyvät maamerkkeinä ja tapahtumapaikkoina, kyseenalaistetusti tai itsestään selvästi. Kirjastotilan maininta tietyssä asiayhteydessä saattaa myös olla juuri mielikuvien kannalta merkittävää. Kirjastorakennuksen läheisyys voidaan kokea huomionarvoiseksi, jotta samalla päästään vihjaamaan siellä myös käytävän:

Parasta tässä on sijainti. Lähellä Keudassa on kaikki konsertit ja elokuvat, se on minulle [perussuomalaisten kaupunginvaltuutettu Lahja Havansille] myös vapaaehtoistyön kohde. Kirjasto, rautatieasema ja valtuuston kokoukset ovat parin sadan metrin säteellä, samoin lenkkimaastot ja ostospaikat. (Itkonen 5, s. 10)

On poikaystävä ja polkupyörä, nurkan takana Sibeliuksen puisto ja kirjasto. En vielä tiedä tulevaisuudesta juuri mitään mutta hiljaisuudessa ajattelen että tässä on vapaus. (Kekkonen 1, s. 67)

Keravalla kaikki on kävelymatkan päässä: juna-asema, kirjasto, kaupat ja kaupunginvaltuuston kokoukset. (Itkonen 6, s. 12)

Kirjastossa käymiseen viittaamalla puolestaan voidaan viestiä esimerkiksi joko kulttuurisesta pääomasta tai hyvinvointivaltion palvelujen arvostamisesta, tai miksei molemmista. Kirjallisuuden harrastamista pidetään suomalaisessa yhteiskunnassa yleisesti niin sanotusti

legitiiminä ajanviettotapana, eli se vastaa vallalla olevien normien, arvojen ja uskomusten mukaista kollektiivista käsitystä siitä, mikä on hyväksyttävää tai jopa tavoiteltavaa (Purhonen ym., 2014, s. 57, 75). Kirjastonkäyttäjäksi ilmoittautuessa ei tavallisesti tarvitse pelätä negatiivisia reaktioita, pikemminkin päinvastoin. Kirjastonkäyttö ja kirjat fyysisinä esineinä viestivät myös ”kunnollisuudesta”. Helsingin Kallio-kaupunginosassa 1990-luvulla vallinneessa paheellisessa ilmapiirissä edes kirjastoon ja kirjoihin liittyvä hyveellisyyden leima ei kyennyt torjumaan ei-toivottuja lähestymisyriytyksiä:

[1990-luvun Kallio oli] Myös raadollinen: seksibisnes oli käynnissä kaduilla ja joka toinen auto pysähtyi kohdalle, kun mieskuskit yrittivät ostaa palveluita. Sitä tapahtui, vaikka kävelin kirjastosta kotiin Helsinginkujalle kirjapinon kanssa. (Kinnunen 1, s. 70)

6.2.1 Kirjastot ”kolmansina paikkoina”

Kirjastoja pidetään usein klassisina esimerkkeinä niin sanotuista kolmansista paikoista: ne ovat lähtökohtaisesti fyysisesti ja sosiaalisesti kaikkien tavoitettavissa olevia julkisia tiloja, joissa ihmiset voivat viettää aikaa yhdessä kodin (nk. ensimmäinen paikka) ja työpaikan (nk. toinen paikka) lisäksi (Suhonen, 2018, s. 14). Kirjastorakennus on kaikille avoin, mikä on samanaikaisesti erittäin arvokasta mutta myös haastavia tilanteita aiheuttavaa:

Minä [Oodi] olen Suomen suurin maksuton päiväkotikoti, sisäpuisto, lastenhoitajapiiri, päiväkerho, hoitokoti. (Lehtola 1, s. 72)

Minä [Oodi] olen paikka mihin mennä, kun ei ole paikkaa mihin mennä. Minussa on kodittomia, narkomaaneja, alkoholisteja, teinejä, yksinhuoltajia, äitejä, isiä, jotka vihdoinkin keksivät miten viettää viikonloput lapsen kanssa hajoamatta Tinderissä palasiksi. (Lehtola 1, s. 73)

[Päihdeongelmaiset] eivät ole yleensä söpöjä, ja suomalaisten mielestä he ovat aina liian lähellä. Istuvat viereen bussissa, mölyävät metroasemalla, loisivat yhteiskunnan tuilla, piikittävät Oodin vessassa. (Siltamäki 2, s. 60).

Yksi keskeinen haaste kirjastotiloissa on nimenomaan se, että sen keskeisillä käyttäjäryhmillä on hyvin erilaisia toiveita ajanviettoympäristölleen: kirjastoon lukemaan, työskentelemään tai opiskelemaan tulleet kaipaisivat rauhaa ja hiljaisuutta, kun taas esimerkiksi lapsiperheet ja usein myös nuorten kaveriporukat tahtoisivat oleskella tilassa rennosti ja

vapautuneesti. Kirjaston tarjoamat mahdollisuudet pitävät siis sisällään ristiriitaisuuksia, mitä tuodaan julkisuudessakin esille verrattain usein.

Suomessa kodittomia on onneksi ainakin vielä toistaiseksi sen verran vähän, ettei heidän läsnäolonsa aiheuta suomalaisissa kirjastoissa ongelmia samassa mittakaavassa kuin esimerkiksi Yhdysvalloissa. Päihteidenkäyttäjistä koituu kuitenkin kirjastotiloissa melko usein pulmia: kaikilla on oikeus olla kirjastossa, mutta rikollista toimintaa siellä ei saisi harjoittaa. Yhteistyön esimerkiksi sosiaalityöntekijöiden kanssa voisi kuvitella yleistyvän Suomenkin kirjastoissa tulevina vuosina, sillä ihmisten henkinen pahoinvointi näkyy väistämättä siellä, missä ihmiset viettävät aikaa.

Erityisesti korona-ajan mukanaan tuomien rajoitusten myötä kirjastotilojen merkityksellisyttä kaikille avoimina tiloina tuotiin runsaastikin esille medioissa, myös *Imagessa*:

Entiset työskentelypaikkani, kirjastot ja kahvilat, ovat säpissä, enkä näe juuri ketään päivän aikana. (Hubara 1, s. 70).

[Ihmisoikeusaktivisti Ujuni] Ahmed on tarkka yksityisyydestään eikä ole aiemmin päästänyt toimittajia kotiinsa. Mutta nyt kahvilat ja kirjastot ovat kiinni ja hänen vetämänsä kansalaisjärjestö Fenix Helsingin toimistokin on täällä kotona. (Viitanen 1, s. 51)

Imagen kolumnisti, kirjailija Juha Itkonen käy kirjastossa vielä niin sanotusti viimeisenä tekonan ennen poikkeustilan aiheuttaman täyssulun voimaanastumista ja neljän seinän sisään sulkeutumista:

Otin kirjan ja lähdin hoitamaan asiaa. Se oli nopeasti hoidettu. Sitä paitsi kotikaupunginosani kirjasto rauhoitti mieltäni. Se ei ollut ikinä tyhjä, ja tänään ihmisiä oli vielä selvästi enemmän kuin tavallisesti. Kirjoja katosi hyllyistä kuin hernekeittopurkkeja supermarketista. – – että minäkin asiaa edes ajattelematta olin tullut ahdistuksissani juuri kirjastoon – kaikki tämä vahvisti minussa sitä tulevinakin viikkoina jatkuvasti vahvistusta kaipaavaa tunnetta, että muutkin ihmiset edelleen olivat olemassa. Virus pakotti meidän erilleen toisistamme mutta satoi jollain omituisella tavalla myös yhteen, sellainenkin voima sillä oli, ja minä halusin uskoa siihen voimaan. Selviäisimme kyllä. Tulisimme taas kirjastoihin, totta kai. Ihmisethän olivat sitkeitä ja kirjastot miltei ikuisia. (Itkonen 3, s. 27)

Imagen huhtikuun 2022 numerossa Itkonen raportoi vieraillevansa samaisessa kaupunginosansa kirjastossa kerran viikossa ja viettävänsä siellä tyttärensä tanssitunnin ajan – tosin edelleen kasvomaskilla suojattuna (Itkonen 5, s. 55).

Koronan myötä yleisten kirjastojen merkityksellisyyteen herättiinkin Suomessa:

Kevään 2020 kirjastosulkujen jälkeen linjattiin, että kirjastoja ei voi ajaa alas edes silloin, kun kiireetön terveydenhuolto voidaan pysäyttää. Hieman kärjistäen tehohoito ja kirjastopalvelut nähtiin yhtä tärkeitä. (Onninen 5, s. 8)

Imagen sivuilla kirjastoissa opiskellaan, kirjoitetaan, työskennellään, istuskellaan, torkutaan, maleksitaan, etsitään, vilkuillaan, tuijotetaan ja vuorovaikutetaan kasvokkain. Vapaan ajanvieton epäkaupallisina tiloina kirjastot alkavat olla jo miltei ainutlaatuisia suomalaisessa yhteiskunnassa.

6.2.2 Kirjastot tapahtumapaikkoina

Yleisesti ottaen kirjastojen medianäkyvyyden taustalla ovat varsin usein niissä järjestetyt tapahtumat. *Image*ssakin näihin luonnollisesti viitataan.

Ravitsemustieteen professori Mikael Fogelholm seisoo Sellon kirjaston lavalla, edessään satapäinen yleisö. Mitä saa syödä, mitä pitää syödä, ihmiset kysyvät Fogelholmilta, joka on urheilullinen ja viihdyttävästi esiintyvä keski-ikäinen mies. Rasva kiinnostaa. D-vitamiini etenkin kiinnostaa, ja maito. (Silfverberg 1s. 63).

Kun [WSOY:n kustantaja Anna-Riikka Carlson] näki Pariisissa lomaillessaan Shakespeare & Co. -kirjakaupan ikkunassa ilmoituksen sydänten tiistaista, hän ajatteli, että tällainen pitää saada Helsinkiinkin. Sittemmin kirjallisia treffejä on järjestetty muun muassa kirjakaupoissa, kirjastoissa ja kirjamessuilla. (Hirvonen ym. 1, s. 31)

Viime syksynä olin Oodissa puhumassa saksalaisesta kirjasta *Tyttö* (*Das Mädchen*). – [Kirjan *Tyttö*] itkee kirjassa vain yhden ainoan kerran. Hän itkee lukiessaan kirjaa, joka saa hänet ajattelemaan, että maailmassa kuitenkin on joku, joka ymmärtää, miltä hänestä tuntuu, vaikka he eivät ole ikinä tavanneetkaan. Ajatus lohduttaa häntä. Kun keskustelimme Oodissa tästä kohdasta, joka kosketti minua niin, että itkin itsekin sitä lukiessani, nostin katseeni ja näin hiljaisen yleisön, joka kuunteli tarkkaavasti. Ajattelin, että jokainen heistä

tunnistaa tämän tunteen. He olivat kokoontuneet syksyisenä arki-iltana kirjastoon kuuntelemaan keskustelua yhdestä saksalaisesta kirjasta. Kirjallisuudesta he olivat löytäneet lohdun ja empatian, tunteen, etteivät ole sittenkään yksin. Täällä he istuivat kirjastossa ventovieraiden kanssa mutta osana yhteisöä, kirjallisuusrakastajien yhteisöä. (Korkman 1, s. 104)

Edellä olevat lainaukset osoittavat, miten kirjastossa järjestettävät tapahtumat ovat erinomainen mahdollisuus saada kirjastoon ihmisiä, jotka eivät siellä muuten kävisi, sekä auttaa ihmisiä kohtaamaan toisia samanhenkisiä, potentiaalisesti muodostamaan edes väliaikaisia yhteisöjä. Vaikka kirjastot usein yhdistetäänkin hiljaisuuteen ja omaan rauhaan – ”Kirjastoon saattoi toki kukin paeta omalle hyllylleen” (Knuuti 4, s. 63) – voivat ne parhaimmillaan olla myös yhteisöllisyyden, kohtaamisen ja yhdessä oppimisen paikkoja.

Antti Röngän (Rönkä 1, s. 50–57) kirjoittamassa pop-artisti Lyytin henkilökuvassa kirjasto esitetään kuitenkin hieman nolostuttavana konserttipaikkana:

Lyyti katselee ohi vilistävää talousmetsää ja on huolissaan, löytääkö kukaan tänä iltana Seinäjoen kaupunginkirjastoon. Nykyään Lyyti esiintyy nelihenkisen bändin kanssa, mutta tämä keikka on soolona ja kaiken lisäksi kirjastossa. Ja vielä Seinäjoella. Tunnelma ei välttämättä ole ylimmillään. (Rönkä 1, s. 52)

Ympärillä vallitsee kirjastoille tyypillinen kelluva uneliaisuus, opiskelijat tekevät merkintöjä oransseilla korostustussella ja muutama eläkeläinen naputtelee tietokoneita. Ei varsinaisesti tunnu, että täällä on alkamassa keikka. Lyyti vilkuilee puolityhjää katsomoa huvittuneen epätoivoisena. Muistelen omia kirjailijaesiintymisiäni kirjastojen auditorioissa, haastatteluja viiden tai seitsemän hengen yleisöille. ”Niistä voi silti jäädä merkityksellinen fiilis”, yritän epätoivoisesti. ”Että ne jotka siellä oli, halusi oikeasti olla siellä...” (Rönkä 1, s. 57)

Loppujen lopuksi tilanne kääntyy kuitenkin voiton puolelle:

Kun Lyyti aloittaa *Mihin voi soittaa?* -kappaleella, katsomon rivit ovat kuitenkin kuin huomaamatta täyttyneet. Aplodien aikana vilkaisen yleisöä, ja näen innostuneita, iloisen vaikuttuneita katseita. Ihmiset näyttävät siltä, että ovat osuneet vahingossa johonkin mukavaan paikkaan, ja kirjasto tuntuu oikeastaan aika luontevalta paikalta Lyytin musiikille. Vähän kuin jokin runohyllyyn unohtunut teos olisi pudonnut lattialle ja herännyt eloon. (Rönkä 1, s. 57)

Julkisessa keskustelussa esiintyy aina silloin tällöin polemiikkia siitä, keiden kirjastoissa on sopivaa esiintyä ja keiden ei: minkälainen tapahtuma sopii kirjaston imagoon ja positioon

verrattain neutraalina tilana ja mikä voidaan tulkita liiankin kantaaottavaksi? Melko yleisenä mielipiteenä voi kuitenkin pitää sitä, että on hienoa, että kirjastojen kaltaisissa matalan kynnyksen tiloissa järjestetään hyvinkin erilaisia ilmaistapahtumia. Juuri tapahtumien avulla on myös mahdollista lähteä ravistelemaan kirjastoon liitettäviä vanhahtavia mielikuvia ja auttaa eri käyttäjäryhmiä kokemaan olonsa tervetulleiksi ja huomioiduiksi.

6.2.3 Kirjastorakennukset

Kirjastoista puhutaan *Imagessa* myös arkkitehtuurisina kohteina:

Siksi lehden päähenkilökuvaan valittiin vielä suurelle yleisölle melko tuntematon arkkitehti Alvar Aalto. Toimitus julisti vuoden 1935 Aallon lopullisen läpimurron vuodeksi, sattuihan samalle vuodelle paitsi Viipurin uuden kirjaston avaaminen, myös seitsemän uuden baari- tai ruokapöydän tuolin suunnittelu. Voimiensa tunnossa ollut arkkitehti olisi halunnut esiintyä lehden kannessa aamutakissa ase kädessään. Toimitus piti ehdotusta liian rohkeana ja valitsi kanteen Viipurin kirjaston auditorion. (Image 1, s. 82)

Ylioppilaaksi päästyään Else [Aropelto] opiskeli teknillisessä korkeakoulussa arkkitehdiksi. Harjoittelun hän teki Alvar Aallon suunnitteleman Viipurin kirjaston työmaalla. (Saarikoski 2, s. 43)

Keskustakirjasto avaa ovensa joulukuussa. Sitä ennen voi matkustaa ihailemaan kiinalaisen Binhain kirjaston arkkitehtuuria. Somessa levinneet kuvat hämäävät: hyllyt näyttävät olevan täynnä kirjoja, mutta niihin on laitettu vain kuvia kirjoista. Valoisa eteishalli on oleskeluun, oikeat kirjat ovat muissa huoneissa. (Image 3, s. 15)

[Seinäjoen] Kaupunginkirjasto Apila on ainakin kaunis. Rakennus on avara ja temppeleinvalkoinen, ja sen keskellä avautuu amfiteatterimainen katsomo. (Rönkä 1, s. 56)

Kirjastorakennuksien arkkitehtuuriin panostaminen kertoo vaikuttavalla tavalla kirjastoinstituution arvostamisesta yhteiskunnallisella tasolla. Näin ollen kirjastojen sijoittaminen esimerkiksi kauppa- tai koulukeskuksien yhteyteen onkin nähtävissä sekä positiivisessa että negatiivisessa valossa. Toisaalta kirjastojen on hyvä pyrkiä olemaan siellä missä ihmisetkin ovat, mahdollisimman helposti lähestyttävänä – ja toisaalta tämä saattaa viestiä, ettei

kirjastoja enää arvosteta yhteiskunnassa siinä määrin, että niille omistettaisiin omia, mahdollisesti arkkitehtonisesti näyttäviä, rakennuksia.

Ison Omenan palvelutori sen ylimmässä kerroksessa on yllättävän viihtyisän ja kätevän oloinen. Samasta kerroksesta löytyy Husin laboratorio ja röntgen, Kela, Posti ja tietokoneita asiointia varten. Ja paikalliset näyttävät ottaneen paikan itselleen, sillä miltei jokaisella koneella on joku. Iso Omena näyttää toteuttavan onnistuneesti aluekeskuksen ja ostoskeskuksen tehtävää, sillä samassa paikassa voi hoitaa monia asioita. Ja paikasta taidetaan olla ylpeitä, sillä kesällä 2019 Japanin kruununprinssipari tuotiin Isoon Omenaan ihmettelemään neuvola. – – Pysyäkseen pystyssä [kauppakeskusten] on oltava peilejä meidän kulttuurin voimassa olevista arvoistamme ja kulutustottumuksistamme. Niin kuin kaupunkisuunnittelu myös kauppakeskukset ovat aikansa lapsia niin palveluitaan kuin arkkitehtuuriltaan. – – ”Uusimman tuulahduksen kauppakeskuksissa on kirjastoja, museoita, päiväkoteja. Olen YIT:n ja Triplan kanssa samaa mieltä siitä, että kauppakeskukset tulevat olemaan kaupunkikeskuksia.” (Seppänen 1, 38)

Erillisistä kirjastorakennuksista muodostuu myös kaupungin maamerkkejä, paikkoja, joilla on oma identiteettinsä ja joihin viittaamalla sijoitetaan tilanteita kartalle. Vaikka muiden tilojen yhteyteen sijoitetut kirjastot ovatkin yleistymässä Suomessa, haluaa Suomi kuitenkin profiloitua ulospäin kirjastotilojen arvostuksen mallimaana:

Eurooppaan suuntaavan taideturistin kohteeksi sopii kuvataidebiennaalin kanssa vuorotteleva Venetsian arkkitehtuuribiennaali. Sen parasta antia on näyttelyjen löytyminen yllättävistä tiloista, kuten yleisöltä suljetuista palatseista ja sisäpihoilta. Suomen paviljongissa esitellään kirjastoja, mitä voi pitää kannanottona suhteellisen vapaassa käytössä olevien kaupunkitilojen puolesta. (Image 4, s. 26)

6.3 Aineistot

Totta kai *Imagen* teksteissä tuodaan useaan otteeseen esille myös kirjastojen olemassaolon ydintä, aineistoja. Erityisesti musiikkiaineistoihin viitataan haastateltavien muusikoiden ja musiikkitoimittajien muisteloiden yhteydessä varsin usein. Tämä vertautuu tietenkin kirjastojen nykytilanteeseen: kirjastot ovat menettäneet merkittävän osuuden kävijäkunnastaan, kun musiikkia ei tarvitse suoratoistopalveluiden myötä enää hakea kirjastojen musiikkiosastoilta. Tähän realiteettiin on reagoitu myös esimerkiksi siinä, että uuden Oodi-kirjaston koelmiin ei otettu vinyyli- ja CD-levyjä lainkaan, mikä toki herätti myös paheksuntaa.

Kirjastojen kirjalliset aineistokokoelmat vaikuttavat *Imagen* teksteissä ihastuttavan ehtymättömiltä ja kaikkea tarjoavilta. Kertaakaan ei mainita tilannetta, jossa kirjastosta ei olisikaan löytynyt sitä kirjaa, mitä etsittiin. *Imagen* tapahtumat toki sijoittuvat useimmiten pääkaupunkiseudulle, jossa kirjastojen tarjonta on parhaimmillaan. Kirjastoissa kirjat sattuvat käteen, tarttuvat mukaan, asettuvat koluttaviksi ja ennen kaikkea löytyvät juuri silloin kun niitä tarvitaan. Huomioitavaa on myös se, että kirjojen menekkiä Suomessa mitataan tänä päivänä ehkä enemmän kirjastojen lainausluvuissa kuin kirjakauppojen myyntitilastoissa, mikä näkyy *Imagessakin*. Myös suomalaisten lukemisintoa on mahdollista vertailla kirjastojen lainaustilastojen avulla:

Suomalaiset ovat lukijakansaa. Sellaista tarinaa me itsestämme kerromme ja se on osittain tottakin, vaikka kirjastojen lainamäärät ovatkin laskussa. Viime vuonna Suomessa lainattiin 66 602 013 kirjaa, kun luku vuonna 2016 oli noin 700 000 kirjaa enemmän. Ahkerasti lainataan varsinkin Joensuu-Pori-vyöhykkeellä. Helsingissä ollaan laiskempia, Espoosta puhumattakaan. (Saarikoski 3, s. 13)

Yleisten kirjastojen aineistotarjonnan monipuolistuminenkin saa kuitenkin hieman palstatilaa:

Äänikirjoja saa myös kirjastoista. Pääkaupunkiseudun Helmet-kirjastot tarjoavat kotimaisia äänikirjoja Ellibs-palvelussa noin 260 nimikkeen verran, kansainvälisiä kaunokirjallisia teoksia löytyy lähinnä englanniksi OverDrive- ja Naxos Spoken World -palveluista. Äänikirjoja lainataan kirjastoista myös cd:nä aiempaa enemmän. ”Valitettavasti kaikkia äänikirjoja ei tule kirjastomyyntiin, eli kirjastoilla ei ole tarjota yhtä paljon uusia teoksia kuin kaupallisilla toimijoilla”, kertoo Helsingin kaupunginkirjaston informaatikko Saara Leskinen. (Väänänen 1, s. 13)

Kirjastosta voi lainata myös työkaluja ja urheiluvälineitä. Pora on suosittu. Mitä Suomi lainaa kirjastosta vuonna 2016? Peliohjaimia, verensainemittareita, soutuveneitä ja ukuleleja. Mutta miten suosittuja nämä tavarat oikeasti ovat? Jäävätkö kirjat nykykirjastossa sivurooliin? – Iskuporakone on Helsingin kaupunginkirjaston lainattavista esineistä 25 suosituin, eli hyvää keskiluokkaa. Kirjasto omistaa 12 porakonetta. Niitä on tänä vuonna lainattu yhteensä 184 kertaa. Sen sijaan Riikka Pelon Finlandia-palkittua romaania *Jokapäiväinen elämämme* on tietokannassa 325 kappaletta. Niitä on tähän mennessä lainattu 448 kertaa. Kun jaetaan lainausten määrä lainattavien kohteiden määrällä, poran lainausluku yhtä esinettä kohden on 15,3 ja Pelon (ylöspäin pyöristäen) 1,4. (Image 2, s. 39)

Kirjastojen itsensä kannalta kaikkien aineistojen lainausmäärät ovat yhtä lailla merkittäviä: tärkeintä on, että kirjastojen aineistot liikkuvat, ei niinkään se, mitä aineistoja asiakkaat lainaavat. Myös maapallon tulevaisuuden kannalta olennaisinta olisi, että ihmiset vähentäisivät tavaroiden ostamista omaksi ja siirtyisivät jakamistalouden käytäntöihin. Tässä kirjastoilla voisi olla hyvinkin merkittävä rooli, mutta tätä puolta kirjastojen hyödyntämisessä ei *Imagessa* tuoda esille muutoin kuin pienen pora-artikkelin verran ja tällöinkin ennemminkin negatiivissävytteisesti. Tämä tuntuu ristiriitaiselta siihen nähden, että varsinkin 2020-luvun edetessä *Imagessa* on käsitelty ilmastonmuutokseen liittyviä aiheita yhä enenevässä määrin. Hieman kyynistä selitystä tälle voi hakea siitä, että *Image* on kaupallinen lehti, jonka olemassaolo on riippuvaista mainostuloista. Esimerkiksi kustantamot mainostavat *Imagessa* runsain mitoin, eikä jakamistalouden liika hehkuttaminen ole niiden kannalta aina toivottavaa. Tämä ristiriita tulee vastaan myös kirjastolaitoksen kontekstissa: samanaikaisesti halutaan, että ihmiset hyödyntäisivät kirjastoaineistoja mahdollisimman paljon, mutta ollaan kuitenkin myös riippuvaisia siitä, että kustantamot julkaisevat kirjastojen hyllyihin jatkuvasti uutta materiaalia.

6.4 Erinomainen suomalainen kirjastolaitos

Ei ole mitenkään surkeaa olla suomalainen kirjailija. Kyllähän meilläkin luetaan. Suomalaisetkin arvostavat kirjallisuutta ja kirjailijoitaan, osin kai samasta syystä kuin norjalaiset: nuoren kansallisvaltion identiteetti on luotu kirjoittamalla omalla kielellä. Myös meillä on vakiintuneita, kirjallisuutta tukevia rakenteita, tärkeimpinä niistä erinomainen kirjastolaitos ja toimiva taiteilija-apurahajärjestelmä, joista molemmista olen saanut nauttia. Niin pieni kuin maa onkin (tai ehkä paradoksaalisesti juuri siksi), kansainvälisessä vertailussa on varmaankin jonkinasteinen lottovoitto syntyä kirjailijaksi juuri Suomeen. (Itkonen 2, s. 31)

Suomalaisilla on taipumus profiloida Suomi kirjastojen maaksi, jossa kirjallisuutta ja itsensä sivistämisen henkeä arvostetaan miltei yli kaiken. Keksittiinhän tekstiviestitkin Suomessa, mitä voidaan pitää osoituksena suomalaisten intohimosta kommunikoida keskenään kirjallisessa muodossa. Tämä katsantokanta tulee esiin useampaan otteeseen *Imagessakin*, ja myös kirjastojen symbolisen arvon poliittisesta merkityksestä on puhetta. Toisaalta tämänkaltaisia tekstimainintoja sävyttää kuitenkin myös hyvinvointivaltion tulevaisuuden puolesta kannettu huoli:

Resurssit ovat joka tapauksessa niukat. Opetus- ja kulttuuriministeriössä (OKM) työskentelee nykyään noin 250 henkilöä, joista vain noin 40 kulttuuriosastolla. Yli 50 OKM:n virkamiestä on siirretty viime vuosien aikana valtioneuvoston palvelukeskukseen. Ministeriön kulttuuriosaston vastuulla ovat silti koko maan taiteen, kulttuurin ja kulttuuriperinnön lisäksi kirjastot, luova talous, tekijänoikeudet ja kirkollisasiat. ”Sehän on kuitenkin sillä tavalla mukava salkku”, [kulttuuri- ja taidealojen edunvalvojan Kulta ry:n pääsihteeri] Rosa Meriläinen sanoo, ”että siinä pääsee edistämään kivoja asioita, eikä tarvitse suoraan päättää esimerkiksi kenenkään elämästä ja kuolemasta.” (Vuori, 2021, s. 36)

Se, ettei kirjastojen kohdalla ole kyse kenenkään elämästä ja kuolemasta, voi johtaa kuitenkin myös siihen, että kirjastojen resursseista koetaan helpoksi ottaa tarpeen mukaan: esimerkiksi *Imagen* kolumnisti **Riikka Suominen (2022, s. 14)** viittaa kirjoituksessaan siihen, miten Helsingissä on haalittu päiväkoteihin sijaisia kirjastoista ja museoista. Huhtikuun 2023 *Imagen* Kulttuurisivu-palstalla ollaan huolissaan myös kirjastojen puolesta juuri aloittaneen oikeistohallituksen kaudella:

Pelottaa ajatella, mitä neljä seuraavaa vuotta tuovat tullessaan. Yleisradio näännytetään, taiteilija-apurahat lopetetaan, kulttuuri-instituutiot menettävät tukensa, kirjastojen määrärahat supistuvat – ja samalla tapetaan ilo elämästä. (Image 3, s. 74)

Toisaalla taidepolitiikan tutkija Pauli Rautiainen (Onninen, 2023b, s. 6) esittää, että ”suomalaisille kirjastot ovat tärkeitä, mutta muulla kulttuurilla ei ole niin väliä”. Rautiaisen mukaan pandemia osoitti vähän liiankin hyvin suomalaisen yhteiskunnan arvoasetelmat liittyen kulttuurin arvottamiseen:

”Hieman kärjistäen tehohoito ja kirjastopalvelut nähtiin yhtä tärkeinä. Muu taide ja kulttuuri taas nähtiin ylellisyytenä. Se ei tuntunut edes kovin kivuliaalta toisin kuin vaikka elokuvakulttuurin alasajo Ranskassa. Tämä ei yllättänyt minua, sillä tässä todentui se, mitä tutkimus oli meille suomalaisista kertonut. Keskustelusta päätellen tämän paljastuminen teki tosi kipeää taide- ja kulttuurialojen ammattilaisille, ja he kokivat arvottomuutta.” (Onninen 5, s. 8)

Tällainen kirjastojen ja muun kulttuurielämän vastakkainasettelu ei ole tietenkään miellyttävää kuultavaa kirjastoihmisille, mutta se osoittaa myös kirjastojen asemoitumista yhteiskunnassa toisaalta hyvinvointi- ja sivistyspalveluksi, toisaalta kulttuuripalveluksi.

Sivistyskäsitys on muuttunut, niin kutsuttu klassinen sivistys ei ole enää arvossa, ja juuri se arvonlasku on hävittänyt sivistysporvarin yleisestä keskustelusta. Paksuja kirjoja ei enää lueta, ja harvassa ovat ihmiset, jotka käyvät säännöllisesti oopperassa. On selvää, että yhteiskuntamme on yhä enenevässä määrin meritokratia: valta jaetaan omien saavutusten, ei syntymässä saadun aseman perusteella. Meritokratia on jatkuvaa pyrkimystä erinomaisuutta kohti. Tämä on elimellinen osa kapitalismia ja amerikkalaista menestymisen kulttuuria. Pohjoismaiset hyvinvointivaltioperiaatteet ovat mahdollistaneet laajan sivistyksen, mutta toisaalta ne ovat menestyksen estävää tasapäistämistä. Jos puolue painottaa mahdollisuuksia menestykseen, sen on vaikea painottaa sivistystä. Ehkä juuri siinä on kokoomuksen ongelma. Mutta mitä sivistysporvareihin tulee, [historiantutkija ja professori Matti] Klinge on sitä mieltä, että heidän utopiastaan jo hyvin merkittävä osa on toteutunut. Devalvoituna vain, mutta toteutunut silti, hän sanoo. ”Suomalaisten sivistystaso on noussut merkittävästi.”

Sillä: Suomessa on edelleen poikkeuksellisen hyvä kirjastolaitos, josta luetaan ja lainataan kirjoja. [korostus siteeraajan] (Onninen 1, s. 61)

Perinteisesti kirjastolaitosta on suojannut Suomessa sen poliittinen neutraalius ja sen kehityshistorian kulkeminen suomalaisen kansallisvaltion kehityshistorian kanssa aika lailla rinnan. Suomalainen kirjastolaitos on osa suomalaisten itsestään kertomaa tarinaa, ja sen edustamat arvot sopivat sekä poliittisen oikeiston että vasemmiston agendaan: se mahdollistaa itsensä kehittämisen ja sivistämisen pohjoisamerikkalaisessa ”pulling yourself up by your bootstraps” -hengessä samalla kun se on myös valtion rahoituksella tuotettu kaikille tarkoitettu ilmainen palvelu. Kirjastolaitoksen ei kuitenkaan Suomessakaan pidä tuudittautua mahdollisesti valheelliseen turvallisuuden tunteeseen. Lakeja voidaan muuttaa, poliittisia päätöksiä pyörittää ja menneisiin hyvinvointivaltion kulta-aikoihin ei ole enää paluuta. Jo nyt Suomen aluerajojen sisällä kunnallisen kirjaston asema voi näyttäytyä hyvin erilaisena riippuen siitä, missä päin ollaan:

Yhden maailman asukkaille Oodi on peili heistä ja heidän Suomestaan, Flowfestivaalin lasten sunnuntai ympäri vuoden ja ilman vaaraa sateesta. Toisessa maailmassa Rautavaarallakin on kirjasto, auki kolmena päivänä viikossa. Naapurikunnilla Ylä-Savossa taas on 11 kunnan yhteinen kirjastoverkko. Se ei ole monumentti sivistykselle tai kulttuuritahtdolle, vaan arkipäivän näkymätön käytäntö. Koska se tai kaltaisensa ei voi koskaan olla kirjastolaitoksemme näyteikkuna, olen joutunut keksimään itselleni ajatuksen, että Oodi toimii kuten Eduskuntatalo naapurissaan. Oodi ei ole syrjäkylien kirjastot yhteensä eikä se ole lähikirjasto kovinkaan monelle helsinkiläiselle. Mutta sen voi ajatella edustavan myös niitä. (Thesslund 1, s. 7)

7 POHDINTA

Tässä opinnäytetyössä on kartoitettu suomalaisen kirjastolaitoksen julkisuuskuvaa aikakauslehti *Imagessa* ja hahmotettu tätä kautta kirjastolaitoksen imagoa *Image*-lehden toimittaja- ja lukijakunnan keskuudessa. Pääasiallisesti sisällönanalyysin keinoin opinnäytetyössä on lähestytty kirjastolaitokseen liittyviä yhteiskunnallisen tason diskursseja ja nostettu tarkasteltavaksi kirjastolaitoksen kohtaamia haasteita ja mahdollisuuksia 2000-luvun Suomessa.

Vaikka läheskään jokaisesta *Image*-lehden numerosta aikavälillä lokakuu 2014 – toukokuu 2024 ei löytynyt viittauksia yleisiin kirjastoihin, saatiin tutkimusaineistosta koottua opinnäytetyön tarpeisiin nähden riittävä otos erilaisia kirjastoaiheisia mainintoja. Yleensä tutkimusaineiston tekstit olivat varsin lyhyitä, usein jopa vain yhden lauseen mittaisia, mutta ne tekivät kuitenkin mahdolliseksi opinnäytetyön tarkoituksena vastaavan sisällönanalyysin. Erilaisia teemakokonaisuuksia saatiin työssä muodostettua useamman alaluvun verran, ja opinnäytetyön tekijän näkemyksen mukaan ne vastasivat verrattain hyvin niitä aihealueita, joita yleistä kirjastolaitosta koskevat tekstit nostavat esille muissakin suomalaisissa medioissa.

Yleiset kirjastot ovat Suomessa tiiviisti kiinnittyneitä yhteiskunnan eri osa-alueisiin, ja kirjastoja käsiteltiin *Imagen* sivuillakin esimerkiksi yhteiskuntapolitiikan, julkisten tilojen, hyvinvointivaltion, kulttuurielämän ja suomalaisten arvojen konteksteissa. Opinnäytetyön tarkoituksena ei ollut luoda selkeärajaista kokonaiskuvaa kirjastolaitoksen maineesta ja imagosta, vaan pikemminkin analysoida kirjastolaitoksesta käytävää keskustelua korkeakoulutettujen suomalaisten kulttuurisessa ”kuplassa”. Suoranaisiin johtopäätöksiin ei työssä siis edes pyritty, vaan enemmänkin tavoitteena oli tehdä katsaus kirjastolaitoksen mediajulkisuuteen kaupallisessa, yhteiskunnallisissa ja kulttuuriaiheita käsittelevässä aikakauslehdessä.

Suomalainen kirjastolaitos on erittäin hyvin tunnettu instituutio Suomessa, ja aika lailla jokaisella suomalaisella voi väittää olevan edes jonkinlainen mielikuva kirjastoista. Jotta kirjastot voivat kehittää palveluitaan, markkinointiaan ja viestintäänsä, on näiden mielikuvien tunteminen tärkeä päämäärä suomalaisten kirjastojen parissa työskenteleville. Tulee myös muistaa, että viestintää ei tehdä vain kirjastojen asiakkaille ja potentiaalisille käyttäjille, vaan myös kunnallisten ja valtakunnallisten päättäjien suuntaan. Kirjastojen tulevaisuus ja asema

Suomessa on riippuvainen kirjastoihin liitettävistä positiivisista mielikuvista, ja imagotyötä on tehtävä jatkuvasti. Vaikka kirjastoja arvostetaankin Suomessa, ei edes kirjastolain suojaama kirjastolaitos voi tuudittautua siihen uskoon, että kirjaston asema suomalaisessa yhteiskunnassa olisi täydellisen turvattu.

Tämä opinnäytetyö on käsitellyt kirjastolaitoksen julkisuuskuvaa varsin rajatussa mittakaavassa, eikä pelkästään tiettyjen väestöryhmien mielikuvia käsittelevä tutkimus luonnollisesti riitä yleiskäsityksen muodostamiseksi. Kirjastoihin liittyvää keskustelua olisikin mielekästä ja mielenkiintoista tutkia mahdollisimman laajasti erilaisissa asiayhteyksissä, esimerkiksi Internetin keskustelufoorumeilla ja sosiaalisessa mediassa, televisio-ohjelmissa tai vaikkapa videopeleissä. Kirjasto-organisaation sisältä käsin saattaa olla hyvin vaikeaa samaistua kirjaston ei-käyttäjien ajatusmaailmaan ja kyselytutkimuksiin ei koskaan tavoiteta kaikkia haluttuja vastaajaryhmiä. Mediasisältöjen ja digitaalisissa ympäristöissä käytävien keskustelujen tutkiminen voi joskus olla jopa ainoa tapa muodostaa mahdollisimman monipuolinen käsitys organisaation julkisuuskuvasta.

LÄHTEET

- Aikakausmedia. (23.9.2022). *Mainonnan ja lukemisen väittämiä*.
<https://www.aikakausmedia.fi/tietoa-aikakausmedioista/tutkimukset/kansallinen-mediatutkimus/mainonnan-ja-lukemisen-vaittamia/>
- Aikakausmedia. (2023a). *Aikakauslehtinimikkeiden määrä Suomessa*.
<https://www.aikakausmedia.fi/tietoa-aikakausmedioista/tietoa-ja-tilastoja/aikakauslehtinimikkeiden-maara-suomessa/>
- Aikakausmedia. (2023b). *Lukuajat & lukukerrat*.
https://www.aikakausmedia.fi/media/ay5bjmu2/aikakausmedia_lukuajat_ja_lukukerrat_kmt_2023.pdf
- Aikakausmedia. (2024). *Image*. <https://www.mediakortit.fi/mediakortit/image>
- Ammattiliitto Jyty. (5.5.2023). *Jytyn kirjastoalan kysely 2023 – tulokset*.
<https://jytyliitto.fi/wp-content/uploads/2023/05/Jytyn-kirjastoalan-kysely-2023.pdf>
- Apu360. (i.a.). *Image – ajan ilmiöt ja tuoreet näkökulmat laadukkaasti*.
<https://www.apu.fi/lehdet/image>
- Bengtsson, S., Bolin, G., Forsman, M., Jakobsson, P., Johansson, S., & Ståhlberg, P. (2017). *Medielandskap och mediekultur: En introduktion till medie- och kommunikationsvetenskap*. Liber.
- Bergström, G., & Boréus, K. (2018). Samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys. Teoksessa K. Boréus. & G. Bergström (toim.), *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys* (4. p.) (s. 17–45). Studentlitteratur.
- Bergström, G., & Ekström, L. (2018). Tre diskursanalytiska riktningar. Teoksessa K. Boréus, & G. Bergström (toim.), *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys* (4. p.) (s. 253–301). Studentlitteratur.
- Boréus, K. & Kohl, S. (2018). Innehållsanalys. Teoksessa K. Boréus, & G. Bergström (toim.), *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys* (4. p.) (s. 49–89). Studentlitteratur.
- Brown, T. J., Dacin, P. A., Pratt, M. G., & Whetten, D. A. (2006). Identity, intended image, construed image, and reputation: An interdisciplinary framework and suggested terminology. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 34(2), 99–106.
<https://doi.org/10.1177/0092070305284969>

- Cian, L., & Cervai, S. (2014). Under the reputation umbrella: An integrative and multidisciplinary review for corporate image, projected image, construed image, organizational identity, and organizational culture. *Corporate communications*, 19(2), 182–199. <https://doi.org/10.1108/CCIJ-10-2011-0055>
- Crawford, A. (2015). Introduction. Teoksessa A. Crawford (toim.), *The meaning of the library: A cultural history* (s. xii–xxviii). Princeton University Press.
- Engelhart, J. (2012). *The nerd as the other: A case study on the representation of nerds in The Big Bang Theory and Beauty and the Geek*. Institut für Anglistik und Amerikanistik der Universität Wien.
https://files.combinatori.at/univie/ps_paper_freak_shows/the_nerd_as_the_other_by_ja_smin_engelhart.pdf
- Glad, L. (2014). *Irti sukupuolittuneisuudesta: sukupuolen representaatiot Imagen henkilö pääjutuissa vuosina 2012 ja 2013* [pro gradu -työ, Jyväskylän yliopisto]. JYX. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201404231559>
- Hannus, L. (2016). *Jokainen on oma yrittäjänsä: Identiteetti, talous ja yhteiskunta Image-lehdessä vuosina 1990–1993* [pro gradu -työ, Turun yliopisto]. UTUPub. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2018102538811>
- Heikkinen, V. (2020). *Tekstianalyysi: Miksi kielellisillä valinnoilla on merkitystä?* Gaudeamus.
- Herkman, J. (2009). Journalismi markkinoilla: konserni- ja mediajournalismia. Teoksessa E. Väliaverronen (toim.), *Journalismi murroksessa* (s. 32–49). Gaudeamus.
- Hiidenmaa, P., Lindh, I., Sintonen, S., & Suomalainen, R. (2023). Johdanto: Tutkimusnäkökulmia lukemisen kulttuureihin. Teoksessa P. Hiidenmaa, I. Lindh, S. Sintonen, & R. Suomalainen (toim.), *Lukemisen kulttuurit* (s. 7–19). Gaudeamus.
- Hokka-Ahti, R. (2006). Tehdään hyvä brändi. *Kirjastolehti*, 98(4), 4.
- Johannessen, A., Tufte, P.A., Christoffersen, L., & Nilsson, B. (2020). *Introduktion till samhällsvetenskaplig metod* (2.p.). Liber. (Alkuperäinen teos julkaistu 2017).
- Jokinen, A., Juhila, K., & Suoninen, E. (2000). Johdanto. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila, & E. Suoninen (toim.), *Diskurssianalyysin aakkoset* (2. p.) (s. 9–14). Vastapaino.
- Juholin, E. (2013). *Communicare! Kasva viestinnän ammattilaiseksi*. Management Institute of Finland.

- Kantola, A., Moring, I., & Väliverronen, E. (1998). Miten mediaa luetaan. Teoksessa A. Kantola, I. Moring, & E. Väliverronen (toim.), *Media-analyysi: Tekstistä tulkintaan* (s. 5–12). Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.
- Karvonen, E. (1999). *Elämää mielikuvayhteiskunnassa: Imago ja maine menestystekijöinä myöhäismodernissa maailmassa*. Gaudeamus.
- Karvonen, E. (2005). Tietoyhteiskunnan mielikuvat ja todellisuus. Teoksessa A. Kasvio, T. Inkinen, & H. Liikala (toim.), *Tietoyhteiskunta: Myytit ja todellisuus* (s. 21–41). Tampere University Press.
- Kellner, D. (1998). *Mediakulttuuri*. (R. Oittinen, käänt.). Vastapaino. (Alkuperäinen teos julkaistu 1994).
- Kilpeläinen, J. (2020). *Ansaattu julkisuus: Kaikki olennainen mediaviestinnästä*. Alma Talent.
- Kim, E. (20.4.2023). When the culture wars come for the public library. *The New Yorker*. <https://www.newyorker.com/news/dispatch/when-the-culture-wars-come-for-the-public-library>
- Kivikuru, U. (2017). Aikakauslehdistö. Teoksessa K. Nordenstreng, & H. Nieminen (toim.), *Suomen mediamaisema* (s. 118–137). Vastapaino.
- Kivistö, T. (2016). *Kohti aikakauslehden ydintä: Suomalainen aikakauslehti, lukijan tarpeet ja mediamurros* (Jyväskylä Studies in Humanities 289) [väitöskirja, Jyväskylän yliopisto]. JYX. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-6640-9>
- Laki yleisistä kirjastoista 1492/2016. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161492>
- Lassila-Merisalo, M. (2009). *Faktan ja fiktion rajamailla: Kaunokirjallisen journalismin poetiikka suomalaisissa aikakauslehdissä* [väitöskirja, Jyväskylän yliopisto]. JYX. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-3539-9>
- Lievens, F. (2017). Organizational image/reputation. Teoksessa S. Rogelberg, & C.L. Reeve (toim.), *The Encyclopedia of Industrial and Organizational Psychology* (2. p.) (s. 1116–1118). SAGE Publications. <http://dx.doi.org/10.4135/9781483386874.n382>
- Litmanen-Peitsala, P. (27.4.2015). Mikä on kirjaston imago? *Kirjastolehti*. <https://suomenkirjastoseura.fi/kirjastolehti/mika-on-kirjaston-imago/>
- Liungman, C. G. (1999). *Ideogram och symboler: En uppslagsbok*. Strömberg's bokförlag.

- Loane, I., & Jyldyz, T. (13.10.2023). Unveiling the influence of cultural symbols on character relationships and emotions in literature. *Studies in Art and Architecture*, 2(4), 12–19. <https://doi.org/10.56397/SAA.2023.12.02>
- McCombs, M. (2014). *Setting the agenda: The mass media and public opinion* (2. p.). Polity.
- Merikoski, M. (21.9.2023). *Lukemisen digitalisoituminen vakiintuu ja toimitetusta sisällöstä ollaan edelleen valmiita maksamaan*. Media Audit Finland. <https://mediaauditfinland.fi/2023/09/21/lukemisen-digitalisoituminen-vakiintuu-ja-toimitetusta-sisallosta-ollaan-edelleen-valmiita-maksamaan/>
- Mäkinen, I. (2009). Epilogi. Teoksessa I. Mäkinen (toim.), *Suomen yleisten kirjastojen historia* (s. 869). BTJ Kustannus.
- Pirttilä-Backman, A-M., Ahokas, M., Myyry, L., Lähteenoja S., & Myllyniemi, R. (2005). Arvojen, moraalien ja muutosten yhteiskunta. Teoksessa A-M. Pirttilä-Backman, M. Ahokas, L. Myyry, & S. Lähteenoja (toim.), *Arvot, moraalit ja yhteiskunta* (s. 7–12). Gaudeamus.
- Pohjanheimo, E. (2005). Pysyvää ja eriytyvää: Arvonmuutoksia Suomessa 1970-luvulta nykypäivään. Teoksessa A-M. Pirttilä-Backman, M. Ahokas, L. Myyry, & S. Lähteenoja (toim.), *Arvot, moraalit ja yhteiskunta* (s. 237–257). Gaudeamus.
- Purhonen, S., Gronow, J., Heikkilä, R., Kahma, N., Rahkonen, K., & Toikka, A. (2014). *Suomalainen maku: Kulttuuripääoma, kulutus ja elämäntyylien sosiaalinen eriytyminen*. Gaudeamus.
- Rask, P. (2011). *Yleisten kirjastojen julkisuuskuva Suomessa 2008–2010* [pro gradu -työ, Tampereen yliopisto]. Trepo. <https://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-21967>
- Suhonen, V. (2018). *Kolmannet paikat oppimisympäristöinä ammattikorkeakouluopiskelijan näkökulmasta* [AMK-opinnäytetyö, Laurea-ammattikorkeakoulu]. Theseus. <http://www.urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2018120520332>
- Svensson, P. (2019). *Diskursanalyys*. Studentlitteratur.
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (2. uud. laitos). Tammi.
- Töyry, M. (2009). Lukijalähtöisyys aikakauslehtijournalismissa. Teoksessa E. Väliaverron (toim.), *Journalismi murroksessa* (s. 129–149). Gaudeamus.
- Väliaverron, E. (1998). Mediatekstistä tulkintaan. Teoksessa A. Kantola, I. Moring, & E. Väliaverron (toim.), *Media-analyysi: Tekstistä tulkintaan* (s. 13–39). Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.

Yleisten kirjastojen neuvosto. (2016). *Yleisten kirjastojen suunta 2016–2020: Kansalaisen kirjasto – Olennainen osa suomalaista osaamista*. Kirjastot.fi
<https://www.kirjastot.fi/sites/default/files/content/yleisten-kirjastojen-suunta-2016-2020-web.pdf>

Östberg, J., & Groffman, K. (2018). *Vi är vad vi köper: Konsumtionskulturen är här för att stanna*. Mondial.

LIITTEET

Liite 1. Tutkimusaineistot

Arola, J.

1. Liberaalihko. *Image*, 33(6–7), 70–75, (2018).
2. Tehtävä Sanoma-talossa. *Image*, 34(2), 48–57, (2019).

Hakkarainen, A.K.

1. Kaikki se valo. *Image*, 38(10), 35–36, (2023).

Heikkilä, M.

1. Kaikki kauniit muistot. *Image*, 31(5), 58–64, (2016).

Hirvonen, I.S.

1. Kaikkihan minua rakastaa. *Image*, 32(3), 46–51, (2017).

Hirvonen, I.S., Onninen, O., Pikkanen, A., Tuppurainen, T., & Vanha-Majamaa, A.

1. Sankarit 2017. *Image*, 32(4), 24–39, (2017).

Holma, A.

1. Minä olin aina hiihtokisoissa viimeinen. *Image*, 38(5), 59, (2023).

Hubara, K.

1. Rakkautta koronan aikaan. *Image*, 35(5), 70, (2020).

Ikonen, L.

1. Katkeruuden hedelmät. *Image*, 38(7–8), 24–37, (2023).

Image.

1. Aallon aika alkaa. *Image*, 30(6–7), 82, (2015).
2. Pora voittaa pelon. *Image*, 31(10), 39, (2016).
3. Matka: Unelmien kirjasto. *Image*, 33(1), 15, (2018).
4. Arkkitehtuuria Venetsiassa. *Image*, 33(6–7), 26, (2018).
5. Nämä meidän piti vielä kysyä. *Image*, 34(10), 82, (2019).
6. Muistitko kauramaidon: Osamaksu-Tesla. *Image*, 35(6–7), 15, (2020).
7. Muistitko kauramaidon: Kierukka sisään. *Image*, 35(9), 23, (2020).
8. Pelkoa ja rakkautta taidemaailmassa. *Image*, 38(4), 74, (2023).

Itkonen, J.

1. Varjoista. *Image*, 32(5), 77, (2017).
2. Satumaa. *Image*, 32(10), 24–31, (2017).
3. Viruksen voima. *Image*, 35(4), 27, (2020).
4. Takapihalla metsämaa. *Image*, 37(1), 10–11, (2022).
5. Pesuohjelman säätämisestä. *Image*, 37(3), 55, (2022).

6. Muuttamisen ammattilainen. *Image*, 37(9), 12–13, (2022).

Kaartamo, O.

1. Lajinsa viimeinen. *Image*, 31(2), 58–61, (2015).

Kallio, M.

1. Sain tietää vasta pari vuotta sitten. *Image*, 38(5), 50, (2023).

Karila, J.

1. Raija O. kävi täällä. *Image*, 33(8), 58–65, (2018).

2. Kirjailija – Ylösnousemus. *Image*, 36(8), 28–39, (2021).

Kekkonen, H.

1. Koulut ovat jo alkaneet mutta vielä on kesä. *Image*, 32(8), 64–67. (2017).

Kelola, K.

1. Vielä yksi kesä. *Image*, 34(9), 32–43, (2019).

2. Monikan maailma. *Image*, 35(11), 40–49, (2020).

Kinnunen, K.

1. Unelmat ja valta. *Image*, 34(2), 68–70, (2019).

Knuuti, S.

1. Minä ja Morrissey. *Image*, 29(10), 30–36, (2014).
2. Käynnistäkää ilon koneistot. *Image*, 30(10), 78, (2015).
3. Mitä ei saa sanoa? *Image*, 31(10), 42, (2016).
4. Mitä helmikuussa kuoli? *Image*, 34(3), 62–67, (2019).

Korkman, J.

1. Rakkaudesta taiteeseen. *Image*, 35(6–7), 104, (2020).

Lehtola, J.

1. Oodi avautuu. *Image*, 34(1), 72–75, (2019).

Mattila, R.

1. Luokkataustan vaikutus häipyä hitaasti, jos ollenkaan. *Image*, 36(4), 8–10, (2021).

Meriläinen, R.

1. Kulttuurin ja taiteen yleisöä kasvatettava. *Image*, 34(2), 87, (2019).

Myllymäki, L.

1. Iloisia uutisia. *Image*, 35(11), 22–33, (2020).

Onninen, O.

1. Kadonnutta aikaa etsimässä. *Image*, 31(10), 58–65, (2016).
2. Nälkämaan laulaja. *Image*, 32(1), 73, (2017).
3. Me ei olla enää me. *Image*, 34(3), 34–41, (2019).
4. ”Kriisiajan kykenevimvät toimijat olivat ne, jotka olivat olleet kykenevimpiä ennen kriisiä”. *Image*, 38(3), 6–8, (2023).
5. Helvetin hyvin menee. *Image*, 38(4), 40–51, (2023).
6. Kultainen iPodien aika. *Image*, 39(3), 58, (2024).

Rauma, I.

1. Tottelemisesta. *Image*, 37(5–6), 54–62, (2022).

Rossi, V.

1. Mitä Uschanov tarkoittaa? *Image*, 31(2), 34–40, (2015).
2. Häpeän ammattilainen. *Image*, 34(11), 80–89, (2019).
3. On niin helppoo olla Olavi. *Image*, 35(6–7), 24–33, (2020).
4. Rakkauden ammattilaiset. *Image*, 35(11), 34–43, (2020).
5. Suomen ärsyttävin kirjailija. *Image*, 36(2), 20–29, (2021).

Räty, R.

1. Syvään päähän. *Image*, 33(6–7), 34–41, (2018).

Rönkä, A.

1. Tuhon ja toivon säkeitä. *Image*, 37(7), 50–57, (2022).

Saarikoski, S.

1. 47 ja puoli. *Image*, 33(1), 38–46, (2018).

2. Auteur. *Image*, 33(2), 30–38, (2018).

3. Kirjan kansa. *Image*, 33(8), 13, (2018).

Seppänen, A.

1. OK Consumer! *Image*, 35(1), 32–39, (2020).

Silfverberg, A.

1. Miksi Jeppe juo? *Image*, 31(4), 58–63, (2016).

Siltamäki, T.

1. Toisaalta. *Image*, 33(3), 58–66, (2018).

2. Epäkiinnostavaa! *Image*, 35(3), 58–65, (2020).

Thesslund, N.

1. Mitä sattuu, kiitos. *Image*, 34(1), 7, (2019).

Viitanen, K.

1. Lainsuojaton. *Image*, 36(4), 48–57, (2021).

Väänänen, J.

1. ...ja sanasta tuli ääni. *Image*, 32(10), 13, (2017).